

Μνήμων

Τόμ. 1 (1971)

Τ Ο Μ Ο Σ Π Ρ Ο Τ Ο Σ

MNIMON

Η ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ
ΜΑΝΙΑΤΕΣ ΤΟ 1831 ΚΑΙ Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ
ΓΑΛΛΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΕΝΕΞΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΧΡΗΣΤΟΣ Κ. ΛΟΥΚΟΣ

doi: [10.12681/mnimon.397](https://doi.org/10.12681/mnimon.397)

ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ : 'Η δεξιλίξις τῶν τουρκολογικῶν σπουδῶν' • ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΓΑΡΑΪΚΑ : 'Ο Ἀναστάσιος Πολυζωίδης και ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση' • ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ Ε. ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗ : Συμβολὴ στὴ βιογραφία τοῦ Πέτρου Στεφανίτση • ΧΡΗΣΤΟΥ Κ. ΛΟΥΚΟΥ : 'Η κατάληψη τῆς Καλαμάτας ἀπὸ τῶν Μανιάτες (1831)' • ΔΕΣΠΟΙΝΑΣ ΚΑΤΗΦΟΡΗ : 'Ο Ἐμμ. Ἀντωνιάδης και τὰ περὶ ἀναμεῖξεώς του εἰς τὴν πειρατείαν' • ΒΑΡΒΑΡΑΣ ΤΣΙΟΥΡΑΚΗ : 'Ἀνέκδοτα ἔγγραφα περὶ τῆς μονῆς Τοξιαρχῶν Αἴγιου' • ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΝΤΟΚΟΥ : 'Ζωατισμοὶ' • ΚΩΣΤΑ Θ. ΛΑΠΠΑ : Συμβολὴ στὴν Καλαμπούτινη βιβλιογραφία.

A Θ H N A I 1 9 7 1

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΛΟΥΚΟΣ Χ. Κ. (1971). Η ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΑΝΙΑΤΕΣ ΤΟ 1831 ΚΑΙ Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΓΑΛΛΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΕΝΕΞΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ. *Μνήμων*, 1, 74–106. <https://doi.org/10.12681/mnimon.397>

ΧΡΗΣΤΟΥ Κ. ΛΟΥΚΟΥ

Η ΚΑΤΑΛΗΨΗ ΤΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΑΝΙΑΤΕΣ ΤΟ 1831
ΚΑΙ Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΓΑΛΛΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΕΝΕΞΕΙΣ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ *

Η πολύμηνη άντιθεση άνάμεσα στήν Κυβέρνηση τοῦ Ἰω. Καποδίστρια καὶ τὴν ἀντιπολίτευση κορυφώθηκε τὴν 1η Αὐγούστου 1831, δταν οἱ Ὑδραιοὶ ἀνατίναξαν τὸν ἐθνικὸ στόλο στὸν Πόρο. Τὰ θλιβερὰ αὐτὰ γεγονότα καθὼς καὶ ἡ πίεση τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας ἀνάγκασαν τὸν Κυβερνήτη νὰ συγκαλέσῃ Ἐθνικὴ Συνέλευση στὸ Ἀργος γιὰ τὸ Σεπτέμβριο τοῦ 1831. Τὰ σχετικὰ διατάγματα καλοσαν τοὺς Ἐλληνες ἢ νὰ ἐπικυρώσουν τοὺς πληρεξουσίους ποὺ εἶχαν παρευρεθῆ στὴν Ἐθνοσυνέλευση τοῦ 1829 ἢ νὰ ἐκλέξουν ἄλλους¹. Ἡ ἐκλογὴ δύων πληρεξουσίων ἦταν σαφῶς ἀντίθετη στὶς ἀποφάσεις τῆς τελευταίας Ἐθνοσυνέλευσης, ἢ ὅποια

* Στὴν ἐργασία αὐτὴ χρησιμοποιοῦνται οἱ ἀκόλουθες βραχυγραφίες : F.O. = Ἀρχεῖον τοῦ Foreign Office, ποὺ βρίσκεται στὸ Public Record Office· ἐπιτ. = ἐπιτομὲς στὰ ἐλληνικὰ τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Foreign Office μὲ τὸν Dawkins, Ἀντιπρέσβη τῆς M. Βρεταννίας στὴν Ἐλλάδα, τὶς ὅποιες πρόκειται νὰ ἐκδώσῃ σύντομα τὸ Κέντρον Ἐρεύνης τῆς Ἰστορίας τοῦ Νεωτέρου Ἐλληνισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Εὐχαριστῶ θερμά τὸν Διευθυντὴ τὸν Κέντρου κ. Ἐλ. Πρεβελάκη γιὰ τὴν καλοσύνη ποὺ εἶχε νὰ θέσῃ στὴ διάθεσή μου τὶς μικροτατινες καθὼς καὶ τὶς ἐπιτομὲς αὐτῶν τῶν ἐγγράφων. ΓΑΚ = Γενικὰ Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους· Ἀρχ. Καπ. = Ἀρχεῖον Ἰονίου Γερουσίας — Τμῆμα Καποδιστριακόν· Ἀρχ. Βλαχ. = Ἰστορικὸν Ἀρχεῖον Γιάννη Βλαχογιάννη, ποὺ βρίσκεται στὰ ΓΑΚ· φακ. = φάκελος· φ. = φύλλο· ἀντ. = ἀντίγραφο· πρωτ. = πρωτότυπο· σχ. = σχέδιο.

1. «Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἐλλάδος», ἔτος ΣΤ, φ. 59, 5-8-1831 καὶ Ἰ. Κα ποδίστρια, Ἐπιστολαὶ, ἔκδ. E. Béiant, τόμ. 1 - 4, Γενεύη 1839, ἐλλην. μετάφραση M. Σχινᾶ, τόμ. Δ, Ἀθῆναι 1843, σ. 250 - 251. Πρβλ. Διονυσος. Κοκκίνον, Ἐλληνικὴ Ἐπανάστασις, τόμ. IB, Ἀθῆναι 1960, σ. 473, 492.

ἐψήφισε : «Τὰ μέλη τῆς ἐνεστώσης Ἐθνικῆς Συνελεύσεως θέλοντα συγκροτήσει τὴν ἀκόλουθον Δ' Ἐθνικὴν Συνέλευσιν, θεωρουμένην ὡς συνέχειαν τῆς παρούσης.»² Τὸ μέτρο αὐτὸν πάρθηκε ἀπὸ ἀνάγκη, γιατὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πληρεξουσίους τοῦ 1829, ἐνῶ εἶχαν τότε πειθήναι ἀκολουθήσει τίς ὑποδείξεις τοῦ Κυβερνήτη, τῶρα ἀνῆκαν στὴν ἀντιπολίτευση. Προφανῶς ἡ δυνατότητα ἀντικατάστασῆς τους θὰ ἔδινε τὴν εὐκαιρία στοὺς Διοικητὲς καὶ Ἐκτάκτους Ἐπιτρόπους, ποὺ θὰ εἶχαν τὴν προεδρία στοὺς ἐκλεκτορικοὺς συλλόγους, νὰ ἔξασφαλίσουν τὴν ἐκλογὴν κυβερνητικῶν ὑποψηφίων. Ἡταν ἐπιτακτικὸν γιὰ τὴν κλονιζόμενη τότε Κυβέρνηση νὰ φανῇ ὅτι ἡ μέγιστη πλειοψηφία τῶν Ἐλλήνων καταδίκαζε ὡς ἀνταρτικὲς τὶς ἐνέργειες τῶν ἀντιπολιτευομένων καὶ περιέβαλλε μὲ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη τὸν Κυβερνήτη³.

Παρόμοια προβλήματα, μὲ διαφορετικοὺς φυσικὰ στόχους, ἀπασχολοῦσαν τοὺς ἡγέτες τῆς ἀντιπολίτευσης στὴν "Υδρα. Μὲ πολλοὺς τρόπους, ὅχι πάντοτε δρόδοιξούς, εἶχαν ἐπιτύχει νὰ ταχθοῦν μὲ τὸ μέρος τους ὅλα σχεδὸν τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἀπὸ τὰ δοποῖα ἥταν ἔξασφαλισμένη ἡ ἐκλογὴ ἀντικυβερνητικῶν πληρεξουσίων. Ἐπειδὴ ὅμως ἥταν γνωστὸν ὅτι ἡ Κυβέρνηση δὲν θὰ δεχόταν νὰ παρευρεθοῦν στὸ "Αργος ἀντιπρόσωποι τῶν ἐπαρχιῶν ποὺ εἶχαν ἔξεγερθῆ⁴, οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἀποφάσισαν νὰ συγκαλέσουν δική τοὺς Ἐθνοσυνέλευση στὴν "Υδρα. Αλλὰ ἡ συνταγματικὴ, δπως τὴν δνόμασαν, Ἐθνοσυνέλευση ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ἐθνικὸν καὶ ὅχι νησιωτικὸν χαρακτήρα : Μόνον ἔτσι θὰ διασκεδάζονταν οἱ κυβερνητικές κατηγορίες διτὶ μιὰ μειοψηφία φιλόδοξων ἀνδρῶν καὶ ὅχι τὸ ἔθνος ζητοῦσε πολιτικὴ ἀλλαγὴ καὶ σύνταγμα. Στὰ ἄλλα μέρη τοῦ κράτους, τὴ Στερεά καὶ τὴν Πελοπόννησο, ὑπῆρχαν ἀντιπολιτευόμενοι, ἥταν ὅμως βέβαιο ὅτι δὲν θὰ κατόρθωναν, μένοντας ἀβοήθητοι, νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐκλογὴν τῶν δικῶν τους πληρεξουσίων. Ἐπιβαλλόταν λοιπὸν ἡ λήψη τῶν μέτρων ἐκείνων ποὺ ὅχι μόνον θὰ ἐμπόδιζαν τὴν Κυβέρνηση νὰ ἐπηρεάσῃ, χρησι-

2. Πρακτικὰ Δ' Ἐθνοσυνέλευσεως, συνεδρ. I (24-7-1829) § 14· καὶ Καθοίξ Ψηφισμάτων Δ' Ἐθνοσυν., ψήφισμα ΙΓ, ἄρθρ. Α καὶ Β, στοῦ 'Αν δρ. Μά μον κα, Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἐλλάδος, τόμ. IA, Ἀθῆναι 1852, σ. 64 - 65 καὶ 197 - 198.

3. K. Mendelsohn - Bartholdy, Geschichte Griechenlands, τόμ. 1-2, Leipzig 1873 - 1874, ἐλλην. μετάφραση Ἀγγ. Βλάχου, τόμ. B, Ἀθῆναι 1876, σ. 361 - 362· Pelliion, La Grèce et les Capodistrias pendant l'occupation française de 1828 à 1834, Paris 1855, σ. 221, 230. Γιὰ τὴν ἐπέμβαση τῶν διοικητικῶν ὁργάνων στὶς ἐκλογὲς βλ. ΓΑΚ, Ἀρχ. Βλαχ., "Ἐκτάκτοι - Προσωρινοὶ Διοικηταί, φακ. 129, 13-8-1831, πρωτ., Διοικητὴς Κορίνθου πρὸς Διοικητὴν Ἀγίου Πέτρου καὶ Πραστοῦ ἀπὸ Ναύπλιο (βλ. παράρτημα ἀριθ. 1). F.O. 32/23, φφ. 17 - 19, 2/14-9-1831, ἀντ., G. Crowe πρὸς Dawkins ἀπὸ Πάτρα (ἐπιτ. 23/3a).

4. Pelliion, ἔνθ' ἀνωτ., σ. 225.

μοποιώντας στρατιωτική δύναμη, τις ἐκλογές, ἀλλὰ συγχρόνως θὰ δημιουργοῦσαν κατάλληλες συνθῆκες, ώστε οἱ ἀντιπολιτευόμενοι νὰ κερδίσουν στὴν παράταξή τους καὶ ὅσους κατοίκους — καὶ ησαν αὐτοὶ οἱ περισσότεροι — δὲν εἶχαν σαφῇ πολιτικὸ προσανατολισμό. Οἱ περιστάσεις ἔξ ὅλου δὲν ἦταν γιὰ τὴν ἀντιπολίτευση δυσμενεῖς: 'Ο ἐθνικὸς στόλος εἶχε καταστραφῆ στὸν Πόρο καὶ ή ἀντικατάστασή του θὰ ἀργοῦσε πολὺ, ἐνῶ ή οἰκονομικὴ κατάσταση τῆς Κυβέρνησης ἦταν ἀπελπιστική. Παράλληλα, οἱ πολιτικοὶ καὶ στρατιωτικοὶ ἐκπρόσωποι τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας δὲν ἔκρυβαν τὴ συμπάθειά τους γιὰ τὴν ὑπόθεση τῆς ἀντιπολίτευσης.

Καταστρώθηκαν δύο σχέδια. Σύμφωνα μὲ τὸ πρῶτο, ὑδραικὰ πλοῖα θὰ ἐπιχειροῦσαν νὰ φέρουν στὸ ἀντικυβερνητικὸ στρατόπεδο τὴ Σαλαμίνα, στὴν δοπία στάθμευαν ἀρκετὰ στρατεύματα καὶ ὑπῆρχαν ἔθνικὲς ἀποθῆκες· ἔπειτα, θὰ προσκαλοῦνταν οἱ Δερβενοχωρίτες νὰ βοηθήσουν στὴν κατάληψη τοῦ Ἰσθμοῦ, γιὰ νὰ ἐμποδιστῇ ἡ ἐλεύθερη μετακίνηση κυβερνητικῶν δυνάμεων ἀπὸ τὴ Στερεά στὴν Πελοπόννησο⁵. 'Η ἐπιχείρηση δύως στὴ Σαλαμίνα ἀπέτυχε, γιατὶ οἱ συνεννοημένοι μὲ τοὺς ἀντιπολιτευόμενους στρατιωτικοὶ καὶ πολίτες δὲν κινήθηκαν, ὅπως εἶχαν ὑποσχεθῆ, ἐνῶ ή ἀντίσταση τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ νησιοῦ ὑπῆρξε σφοδρὴ⁶. Τὸ δεύτερο σχέδιο, ποὺ προέβλεπε τὴ χρησιμοποίηση τῶν Μανιατῶν τοῦ Λιμενιοῦ καὶ τῆς Τζίμοβας⁷ γιὰ τὴ δημιουργία ἀντιπερισπασμοῦ στὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα καὶ τὴν ἐνθάρρυνση τῶν ἀντιπολιτευομένων στὶς νότιες ἐπαρχίες τῆς Πελοποννήσου, εἶχε θετικότερα ἀποτελέσματα.

Στὶς 6 - 8 Αὐγούστου 1831 τὸ ὑδραικὸ μπρίκι «'Απόλλων» διέφυγε εὔκολα τὸν ἀποκλεισμὸ ποὺ γαλλικὰ πλοῖα, υστερα ἀπὸ πρόσκληση τοῦ Κυβερνήτη, εἶχαν ἐπιβάλει στὴν "Υδρα καὶ κατευθύνθηκε πρὸς

5. ΓΑΚ, Ἰστορικὸν Ἀρχεῖον Ἀλ. Μαυροκορδάτου, φακ. 17 (1829 - 1831), ἀρ. 4954, 10-8-1831, σχ., [Κοινότης "Υδρας"] πρὸς τοὺς Δ. Κριεζῆ καὶ Ἰω. Σούτσο· συνημμένες, ὑπ' ἀρ. 4953, βρίσκονται καὶ οἱ ὀδηγίες γιὰ τὸν τρόπο δράσης. Βλ. ἐπιστῆς καὶ τὰ ἔγγραφα ὑπ' ἀρ. 4955, 4959 - 4965.

6. Νικ. Κασομούλη, 'Ἐνθυμήματα Στρατιωτικά, ἔκδ. Γιάννη Βλαχογιάννη, τόμ. Γ, Ἀθῆναι 1942, σ. 415 - 416. Βλ. καὶ «Γενικὴ Ἐφημερίς» ἔτος ΣΤ, φ. 64, 22-8-1831, σ. 297 - 298· Ἀρχεῖον Κοινότητος "Υδρας", ἔκδ. 'Α. Λιγνού, τόμ. ΙΕ, Πειραιεὺς 1931, σ. 503.

7. Οἱ Μανιάτες αὐτοὶ εἶχαν, μὲ ὑποκίνηση τῶν Μαυρομιχάληδων, στασιάσει ἀπὸ τὸν Ἱανουάριο τοῦ 1831 καὶ παρὰ τὶς προσπάθειες τῆς Κυβέρνησης δὲν εἶχαν ὑποταχθῆ. Στρατιωτικὸς ἀρχηγός τους ἦταν ὁ Ἡλίας Κατσάκος Μαυρομιχάλης, ἀνιψιὸς τοῦ Πετρόμπεη, ἐνῶ μιὰ ἐπιτροπῆ, ποὺ ὀνομάστηκε Συνταγματικὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης, ἀνέλαβε τὸν πολιτικὸ χειρισμὸ τοῦ ἀντικυβερνητικοῦ ἄγονα. Βλ. Mendelssohn - Bartoldy, ἔνθ' ἀντ., τόμ. Β, σ. 381 - 386.

τὰ παράλια τῆς Μάνης⁸. Ὁ πλοίαρχός του Ἐμμ. Γ. Βούλγαρης καὶ μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ τοὺς Σ. Σπηλιωτόπουλο, Ν. Παπαλεξόπουλο καὶ Π. Παπαθανασόπουλο εἶχαν λάβει ἀπὸ τὴν κοινότητα τῆς “Υδρας τὶς ἀκόλουθες δῦνηγίες: νὰ συλλάβουν ὅσα κυβερνητικὰ πλοῖα συναντοῦσαν· νὰ παρακινήσουν τοὺς Μανιάτες νὰ εἰσβάλουν στὶς γειτονικὲς τῆς Μάνης ἐπαρχίες· νὰ ταχθοῦν ὑπὸ τὶς δῦνηγίες τοῦ Κατσάκου Μαυρομιχάλη. Τὰ κυβερνητικὰ πλοῖα ποὺ βρίσκονταν στὰ παράλια τῆς Μάνης καὶ Μεσσηνίας ἔπεσαν εὔκολα στὰ χέρια τῶν ‘Υδραίων, γιατί ἦταν μικρὰ καὶ ἡ νομιμοφροσύνη τῶν πληρωμάτων τους ἀμφίβολη. Ὁ πλοίαρχος τοῦ μίστικου «Εὐπλους» Ν. Δέμπης καὶ οἱ ναῦτες τῆς γολέτας «Ἀργος» ἀκολούθησαν πρόθυμα τὸν «Ἀπόλλωνα· τὸ μπρίκι «Ἀχιλλεὺς» τοῦ Δ. Φωτιᾶ αἰχμαλωτίστηκε καὶ μόνο ἡ γολέτα «Σμύρνα» μπόρεσε νὰ διαφύγῃ στὴν Καλαμάτα. Οἱ ἀντιπολιτευόμενοι, ἔχοντας ἐξασφαλίσει τώρα τὸν ἀπόλυτο ἔλεγχο στὴ θάλασσα, ἔπλευσαν στὸ Λιμένι. Ἐκεῖ, ἡ ὑδραικὴ ἐπιτροπὴ χρησιμοποίησε τὴν πειθώ, ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματα ποὺ ἔφερνε μαζί της, γιὰ νὰ πείσῃ τοὺς Μανιάτες στὴν ἐφαρμογὴ τῶν σχεδίων της. Ὁ Κατσάκος ὅμως ζήτησε περισσότερα χρήματα καὶ οἱ νοικοκυραῖοι τῆς “Υδρας εἰδοποιήθηκαν σχετικά⁹.

Στὸ μεταξὺ οἱ Μανιάτες ἀπέτυχαν νὰ καταλάβουν τὸν Μέζαπο, ἀν καὶ τὰ ὑδραικὰ πλοῖα κανονιοβόλησαν τοὺς ὑπερασπιστές¹⁰, καὶ παρὰ τὴν ἀντίθετη γνώμη τῆς ἐπιτροπῆς, ποὺ ἐπιθυμοῦσε γρήγορη ἐκστρα-

8. Οἱ Γάλλοι δὲν τηροῦσαν, ὅπως ἔπερε, τὸν ἀποκλεισμό, ἀλλὰ ἄφηναν τὰ ὑδραικὰ πολεμικὰ πλοῖα νὰ ἀποπλέουν μὲ τὴν πρόφαση ὅτι ἦταν ἐμπορικά. Βλ. ‘Ι. Καποδίστρια, Ἐπιστολαί, τόμ. Δ, σ. 267, 270. Πρβλ. ΓΑΚ, Γενική Γραμματεία, φακ. 273, 15-8-1831, πρωτ., Δ/τῆς Πόρου πρὸς Κυβερνήτη.

9. ΓΑΚ, Γραμματεία Δικαιοσύνης, φακ. 113, 31-8-1831, ἀντ., Ἐξομολόγησις τοῦ Διευθυντοῦ [Γ. Ι. Βούλγαρη] καὶ τοῦ Γραμματέως τῆς συλληφθείσης Γολέττας δ «Ἀργος», συνημένη στὸ ὑπὸ ἀρ. 2194 ἔγγραφο τῆς 2-9-1831. Πρβλ. καὶ δεύτερη γραπτὴ κατάθεση τῶν ἀνωτέρω στὰ ΓΑΚ, Γραμμ. Δ/σύνης, φακ. 113, 3-9-1831 καὶ 4-9-1831, πρωτ. Ἡ γολέττα «Ἀργος» ἀνακτήθηκε ἀπὸ τὰ κυβερνητικὰ πλοῖα στὶς 30-8-1831 («Γεν. Ἐφημερίς», ἔτος ΣΤ, φ. 68, 5-9-1831). Εἰδικὸς ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὴν “Υδρα” εἶχε ἐπιτύχει, στὶς ἀρχές τοῦ Αὐγούστου 1831, νὰ πείσῃ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς διοικητές τῶν κυβερνητικῶν πλοίων ποὺ βρίσκονταν στὰ παράλια τῆς Μάνης νὰ προσχωρήσουν στὴν ἀντιπολίτευση. Παράλληλα, ἥλθε σὲ συνεννόηση μὲ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἐξεγερμένων Μανιατῶν γιὰ τὸν καθορισμὸν κοινῆς δράσης. Βλ. Ἀρχ. Καπ., φακ. 340, 3-8-1831, ἀντ., Πρόκριτοι τῆς νήσου “Υδρας πρὸς τὴ Συνταγματικὴ ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης, συνημένο στὸ : ‘Ι. Τομπακάκης [Δ/τῆς Καλαμάτας καὶ Νησίου] πρὸς Κυβερνήτη, 13-8-1831. Πρβλ. Ἀρχεῖον Κοινότητος “Υδρας, τόμ. ΙΕ, σ. 501.

10. «Γενικὴ Ἐφημερίς», ἔτος ΣΤ, φ. 68, 5-9-1831, σ. 430 - 431. Βλ. καὶ ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 274, ἀρ. 879, 22-8-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας καὶ Νησίου πρὸς Κυβερνήτη.

τεία στή Μεσσηνία, ἐπέμειναν νὰ προσβάλουν τὶς Κιτριές. Στὶς 23 πρὸς 24 Αὐγ. 1831, ὅστερα ἀπὸ 20ωρῃ ἐπίθεσῃ ἀπὸ ξηρὰ καὶ θάλασσα, οἱ κάτοικοι παρέδωσαν τὴν δχυρὴ αὐτὴ θέση καὶ ἀποχώρησαν¹¹. Δυὸς μέρες ἀργότερα 500 Μανιάτες, μὲ τὸν Κατσάκο ἐπικεφαλῆς, κατέλαβαν τὸ Ἀλμυρό, ἀφοῦ τὸ ἔγκατέλειψαν οἱ Καπετανάκτηδες μόλις εἶδαν ὅτι τὰ ὄντραικὰ πλοῖα ἐτοιμάζονταν νὰ τοὺς κτυπήσουν. Ἡ ἀπουσία κυβερνητικῶν πλοίων δὲν φόβισε μόνο τοὺς ὑπερασπιστὲς τοῦ Ἀλμυροῦ, ἀλλὰ καὶ ὄλους τοὺς ἄλλους διπλαρχηγοὺς τῆς Δυτικῆς Σπάρτης, οἱ ὅποιοι εἶχαν μέχρι τώρα βοηθήσει τὴν Κυβέρνηση στὸ μακροχρόνιο ἀγώνα τῆς ἐναντίον τῆς οἰκογένειας τῶν Μαυρομιχάληδων¹². Ἡ ἀδράνεια αὐτὴ τῶν διπλαρχηγῶν ἐξασφάλιζε τὰ νῶτα τῶν Μανιατῶν καὶ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ κινηθοῦν ἀνενόχλητοι πρὸς τὴν Μεσσηνία.

Τὸ Ἀλμυρὸ δρίστηκε κέντρο συγκέντρωσης τῶν ἀντικυβερνητικῶν στρατευμάτων. Σὲ λίγο ἔφθασε ἐκεῖ ἡ Συνταγματικὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης, "διοικητικὸ δργανο τῶν ἐξεγερμένων Μανιατῶν, καὶ μαζὶ μὲ τὴν ἐπιτροπὴ τῆς "Υδρας ἀρχισαν νὰ καταρτίζουν τὰ σχέδιά τους. Συγχρόνως, ἐπιστολὲς ποὺ στάλθηκαν σὲ δλες τὶς ἐπαρχίες τῆς Σπάρτης καλοῦσαν τοὺς κατοίκους νὰ ἐκλέξουν τοὺς πληρεξουσίους των γιὰ τὴν Ἐθνοσυνέλευση τῆς "Υδρας καὶ νὰ σπεύσουν, δσοὶ ἥθελαν, νὰ καταταχθοῦν στὸ συνταγματικὸ στρατό, ποὺ ἐτοιμαζόταν, δπως ἔλεγαν, νὰ ἐνθαρρύνῃ καὶ τοὺς λοιποὺς Πελοποννησίους νὰ ἐκφράσουν ἐλεύθερα τὰ αἰσθήματά τους. Δὲν ἔλειψε ἡ ὑπόμνηση ὅτι θὰ πληρώνονταν κανονικὰ γι' αὐτὴ τους τὴν πατριωτικὴ ὑπηρεσία, ἐνῷ στοὺς πιὸ διστακτικοὺς τονίστηκε ἡ ὑποχρέωση νὰ φανοῦν ἀντάξιοι ἀπόγονοι τοῦ Λεωνίδα¹³. Μέχρι τὴν 1η Σεπτ. 1831 εἶχαν συγκεντρωθῆ 1.000 - 2.000 περίπου ἄνδρες, ποὺ δὲν ἀντιπροσώπευαν φυσικὰ δῆλη τὴν Δυτικὴ Σπάρτη. Ἡ πειθαρχία τῶν ἀτίθασων αὐτῶν παλικαριῶν ἦταν ἔνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα προβλήματα τῆς ὄντραικῆς ἐπιτροπῆς, ἐπειδὴ φοβόταν μήπως μιὰ παρεκτροπὴ ἀμαυρώσῃ τὸ σκοπὸ

11. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 274, ἀρ. 892, 24-8-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Κυβέρνηση, καθὼς καὶ τὰ συνημμένα ἔγγραφα: "Αρχ. Καπ., φακ. 340, 23-8-1831 καὶ 25-8-1831, Ι'. Τομπακάκης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Καλαμάτα.

12. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 274, ἀρ. 901, 27-8-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Κυβερνήτη: ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, ἀρ. 15, 8-9-1831, πρωτ., "Ἐκτακτος Ἐπίτροπος Σπάρτης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Σκαρδαμούλα.

13. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, ἀρ. 75, 31-8-1831, ἀντ., Συνταγματικὴ Δ/κὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ Σταυροπηγίου ἀπὸ Ἀλμυρὸ (βλ. παράρτημα ἀρ. 2), συνημμένο μαζὶ μὲ 3 ἄλλα ἔγγραφα παρόμοιου περιεχομένου στὸ ὑπ' ἀρ. 16 ἔγγραφο τῆς 8-9-1831.

ὅλης τῆς ἐπιχείρησης. Ὁ φόβος ἡταν δικαιολογημένος : οἱ Μανιάτες εἶχαν πολλὲς φορὲς συνδυάσει τὴν ἐπιδίωξην εὐγενῶν στόχων μὲ τὴν ἀρπαγὴν καὶ τὴν λεησίαν.

Οἱ Καλαματιανοί, στὸ μεταξύ, ἔβλεπαν μὲ ἀνησυχίαν ὅλες αὐτὲς τὶς δραστηριότητες τῶν ἀντιπολιτευομένων, ἐνῶ ὁ Διοικητής τους δὲν ἔκρυψε τὴν ἀγωνίαν του μήπως ναυαγήσουν οἱ προσπάθειες ποὺ κατέβαλε γιὰ πάρουν οἱ ἐκλογές τῶν πληρεξουσίων τὴν «εὐθεῖαν ὁδόν»¹⁴. Φόβος κατέλαβε τοὺς πολίτες, ὅταν, ὑστερα ἀπὸ τῇ κατάληψη τῶν κυβερνητικῶν πλοίων, οἱ ‘Υδραιοὶ κυριάρχησαν στὰ παράλια τῆς Μάνης καὶ τῆς Μεσσηνίας. Οἱ καθησυχαστικὲς ἐγκύκλιοι ποὺ μοίρασε ἡ ἐπιτροπὴ τῆς “Υδρας ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα” δὲν μείωσαν οὕτε στὸ ἐλάχιστο τὶς ἀνησυχίες τῶν πολιτῶν¹⁵. Οἱ ἐλπίδες στηρίχτηκαν στὸ Γενναῖο Κολοκοτρώνη, ποὺ ἔφθασε μὲ 300 περίπου ἄνδρες γιὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὸ ἐκεῖ στρατοπεδευμένο ΙΘ’ τάγμα τοῦ Βλαχόπουλου, καὶ στὴ διαβεβαίωση τῆς Κυβερνησης ὅτι ἐθνικὰ καὶ ρωσικὰ πλοῖα ἀναχώρησαν καὶ σὲ λίγο φθάνουν γιὰ νὰ σκορπίσουν τὰ ὑδραικά¹⁶.

Ἡ πρώτη σύγκρουση ἡταν ἀτυχῆς γιὰ τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα : μιὰ διμάδα Μανιατῶν, χωρὶς τὴν ἀδειὰ τῆς ἐπιτροπῆς, προχώρησε ἀπὸ τὸ Ἀλμυρὸ μέχρι τὰ Γιαννιτσάνικα, λίγα χιλιόμετρα ἔξω ἀπὸ τὴν Καλαμάτα, δπου δχυρώθηκε σὲ δυὸ πύργους τοῦ Κανερίνη Καπετανάκη. Ἐναντίον τους ἤλθε ὁ Γενναῖος καὶ στὴ συμπλοκὴ ποὺ ἐπακολούθησε φονεύθηκαν δύο ἄνδρες του καὶ πληγώθηκαν τρεῖς¹⁷. Οἱ Μανιάτες μπόρεσαν τελικὰ νὰ διατηρήσουν τὴ στρατηγικὴ αὐτὴ θέση καὶ σὲ λίγο, μὲ τὴ βοήθεια τῶν ὑδραικῶν πλοίων, νὰ καταλάβουν καὶ τὸ τελωνεῖο τῆς Καλαμάτας. Τρομαγμένοι οἱ Καλαματιανοί θέλησαν νὰ μεταφέρουν τὰ ὑπάρχοντά τους σὲ ἀσφαλές μέρος, ἐμποδίστηκαν ὅμως ἀπὸ τὸ Διοικητή, ποὺ τοὺς διαβεβαίωσε ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένας κίνδυνος¹⁸.

‘Ο Κατσάκος, ἐπικεφαλῆς τῶν Μανιατῶν του, πλησίασε στὴν Καλαμάτα καὶ μὲ προκηρύξεις ὑποσχέθηκε στοὺς κατοίκους «ἀσφάλεια,

14. Ἀρχ. Καπ., φακ. 340, 17-8-1831, πρωτ., Ἰ. Τομπακάκης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Καλαμάτα.

15. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 274, ἀρ. 879, 22-8-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Κυβερνήτη.

16. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 274, ἀρ. 6228, 27-8-1831, σχ., Γραμμ. Ἐπικρατείας πρὸς Δ/τῆς Καλαμάτας.

17. ΓΑΚ, Πληρεξόσιος Τοποτηρητῆς, φακ. 19, 31-8-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Καρύταινα.

18. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 8-9-1831, πρωτ., Πολίτες Καλαμάτας πρὸς Κυβερνήτη.

εὐταξία καὶ προστασία», ἀντιφευγαν ἀπό τὴν πόλη τους τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα. Ἐπειδὴ δὲν ἴκανοποιήθηκε τὸ αἴτημά του, διέταξε ἐπίθεση. Στις 2 Σεπτ. 1831, λίγο πρὶν τὴν χαραυγήν, στίφη Μανιατῶν προσέβαλαν τὶς δχνρές θέσεις τῆς πόλης. Παράλληλα, ἔνα κανόνι ποὺ οἱ Ὑδραιοὶ ναῦτες εἶχαν βγάλει στὴν ξηρά, ἄρχισε νὰ βάλλῃ ἀπό τὸ μέρος τῆς παραλίας. Τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα ἀπέκρουσαν τὴν ἔφοδο μέχρις ὅτου ὁ Νικήτας Φλέσσας, στὸν ὁποῖο εἶχε ἀνατεθῆ ἡ φύλαξη ἐνδὸς σπιτιοῦ κοντὰ στὸ τεῖχος, διευκόλυνε τὴν εἰσοδο τῶν Μανιατῶν παραδίνοντας τὴν θέση του καὶ βοηθώντας στὴν κατάληψη ἀλλων τριῶν σπιτιῶν. Οἱ ἐπιτιθέμενοι δύως δὲν μπόρεσαν νὰ προχωρήσουν περισσότερο στὸ ἐσωτερικὸ τῆς πόλης καὶ ὁ πόλεμος, ἀπὸ τὶς ἕδιες θέσεις, συνεχίστηκε ὅλη τὴν ἡμέρα. Ὡστόσο, ἡ προδοσία τοῦ Φλέσσα υπέσκαψε ἀκόμη περισσότερο τὸ κλονισμένο ἥδη ἥθικό τῶν πολιορκουμένων. Ἀρχισαν λιποταξίες, ἐνῶ δλους φόβιζε ὁ κίνδυνος νέας προδοσίας: Ὁ Διοικητὴς καὶ ὁ Γενναῖος ὑποπτεύονταν τὸν ἀξιωματικοὺς τοῦ ΙΘ' τάγματος, οἱ ὁποῖοι, μὲ τὴ σειρά τους, ὑποπτεύονταν τὸν ἀντικυβερνητικὸν Καλαματιανούς. Σταθμίζοντας τὰ δεδομένα ὁ Γενναῖος ἀποφάσισε τὴν ὑποχώρηση καὶ μαζὶ μὲ τὸν στρατιῶτες καὶ τὴ Διοίκηση ἔφυγε τὰ μεσάνυχτα γιὰ τὴ Φουρτζάλα, μιὰ ὥρα ἀπόσταση ἀπὸ τὴν Καλαμάτα. Τόσο βιαστικὴ ὑπῆρξε ἡ φυγή, ὥστε μερικοὶ στρατιῶτες δὲν εἶδοποιήθηκαν καὶ, παραμένοντας στὶς θέσεις τους, αἰφνιδίασαν τὸν Μανιάτες, οἱ ὁποῖοι τὸ πρωΐ τῆς 3ης Σεπτεμβρίου ὅρμησαν ἀκάλυπτοι νὰ καταλάβουν τὴν πόλη. Οἱ ἀπώλειες σὲ ἄνδρες ἔρεθισαν στὸ ἔπακρο τὰ σπαρτιατικὰ στίφη καὶ ἡ ὀργὴ τους ξέσπασε ὅχι στὸν λίγους στρατιῶτες τῆς Κυβέρνησης, ποὺ τὸν ἀφήσαν νὰ φύγουν μὲ συμφωνία, ἀλλὰ στὸν δυστυχεῖς καὶ ἀνυπεράσπιστους πλέον κατοίκους τῆς Καλαμάτας. Σπίτια καὶ μαγαζιὰ λεηλατήθηκαν, ἐνῶ κινδύνεψε καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων¹⁹.

Ἡ κατάληψη τῆς Καλαμάτας ἀπὸ τὸν Μανιάτες προκάλεσε αἰ-

19. Γενναῖος Κολοκοτρώνης, Ἀπομνημονεύματα [χειρόγραφο Α], ἐπιμ. Ἐμμ. Πρωτοψάλτη, στὴ σειρὰ «Ἀπομνημονεύματα Ἀγωνιστῶν τοῦ 21» ἀρ. 1, ἔκδ. «Βιβλιοθήκη», Ἀθῆναι 1955, σ. 210 - 211. Πρβλ. ΓΑΚ, Γραμματεία Στρατιωτικῶν, φακ. 110, 14-9-1831, πρωτ., 'Ι. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατιωτικῶν ἀπὸ Φουρτζάλα: Ἀρχ. Καπ., φακ. 340, 2-9-1831, πρωτ., 'Ι. Τομπακάκης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Καλαμάτα ΓΑΚ, Ἐκτ. Ἐπίτρ. - Προσ. Διοικ., φακ. 98, 7-9-1831, πρωτ., Π. Μπούας πρὸς [Αὐγ. Καποδίστρια (;)] ἀπὸ Ναύπλιο ΓΑΚ, Γραμμ. Δ/σύνης, φακ. 113, ἀρ. 1, 4-9-1831, πρωτ., Α. Βόβος πρὸς Γραμμ. Δ/σύνης ἀπὸ Νησὶ (βλ. παράρτημα ἀρ. 3). Γιὰ τὴν προδοσία τοῦ Ν. Φλέσσα βλ. ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 112, 21-9-1831, πρωτ., 'Ι. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατ. ἀπὸ Φουρτζάλα, συνημένο στὸ: Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατ., 21-9-1831. Γιὰ τὶς λεηλασίες τῶν Μανιατῶν βλ. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 8-9-1831, πρωτ., Πολίτες Καλαμάτας πρὸς Κυβερνήτη.

σθηση μεγάλη καὶ ὁδήγησε σὲ ἔκφραση φρονημάτων ποὺ οἱ περιστάσεις δὲν εἰχαν ἐπιτρέψει τὴν ἐκδήλωσή τους. Οἱ ἀντικυβερνητικοὶ τῆς νότιας Μεσσηνίας πῆραν θύρρος καὶ ἐκμεταλλευόμενοι τὴν ξαφνικὴ φυγὴ τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῆς Διοίκησης, ποὺ ὑποχώρησαν βορειότερα, κατόρθωσαν νὰ ἐπιβάλουν στοὺς λοιποὺς κατοίκους τὴν θέλησή τους. “Ολα τὰ χωριὰ τῆς ἐπαρχίας Καλαμάτας, τὸ Νησί (Μεσσήνη) ²⁰, ἡ Ἀνδρούσσα ²¹, χωριὰ τῆς Μικρομάνης καὶ τὰ Ἐμπλάκικα ²² ἔσπευσαν μέ αναφορές, ποὺ συνέταξε ἡ ἐπαρχιακὴ δημογεροντία ἢ ἡ συνέλευση τῶν πολιτῶν, νὰ ταχθοῦν μὲ τὸ μέρος τῶν ἀντιπολιτευομένων. Κι ἂν ἀκόμη ὑποθέσωμε ὅτι ὁ φόβος τῶν Μανιατῶν καὶ οἱ ὑποσχέσεις τῆς διοικητικῆς τους ἐπιτροπῆς γιὰ μειωμένους φόρους ἀνάγκασαν ἥ παραπλάνησαν τοὺς κατοίκους νὰ δείξουν συμπάθεια πρὸς τοὺς συνταγματικούς, ἡ διαπίστωση παραμένει ὅτι ἡ τόσο διατυμπανιζόμενη ἀπόλυτη ἀφοσίωση τῶν κατοίκων τῆς Πελοποννήσου στὸν Κυβερνήτη δὲν ἀνταποκρινόταν πάντοτε στὰ πράγματα, ἀλλὰ ἦταν ἀσταθῆς καὶ κατασκεύασμα, μερικὲς φορὲς τουλάχιστο, τῶν διοικητικῶν του ὁργάνων ²³.

Ἡ Συνταγματικὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης ἐπαίνεσε ὡς γνήσιους πατριῶτες ὅσους ἀσπάστηκαν τὴν ὑπόθεσή της καὶ τοὺς παρότρυνε νὰ κρατήσουν τὰ ἑθνικὰ εἰσοδήματα γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ ἀντικυβερνητικοῦ στρατοῦ καὶ νὰ ἐκλέξουν γρήγορα νέους, συνταγματικούς αὐτὴ τὴ φορά, πληρεξουσίους. Ἐπίσης συμβούλεψε νὰ ἀντικατασταθοῦν, ἀν φαινόταν ἀναγκαῖο, οἱ δημογέροντες, γιατὶ αὐτοὶ εἶχαν διοριστῇ ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση ²⁴. Παράλληλα, γιὰ νὰ διασκεδάσῃ τοὺς φόβους ποὺ δικαιολογημένα δημιούργησε στοὺς κατοίκους ἡ λεηλασία τῆς Καλαμάτας, ἥ ἐπιτροπὴ ἀπέδωσε τὰ δεινὰ στὴν πρόκληση τάχα τῶν στρατευμάτων τῆς Κυβέρνησης καὶ ὑποσχέθηκε «εὔταξία», ἀσφάλεια καὶ ὑπεράσπιση ἀπὸ κάθε ἀπειλή ²⁵. Μερικοὶ διμόφρονες, τέλος, δρα-

20. ΓΑΚ, Γραμμ. Δ/σύνης, φακ. 113, ἀρ. 1, 4-9-1831, πρωτ., Α. Βόβος πρὸς Γραμμ. Δ/σύνης ἀπὸ Νησί (βλ. παράρτημα ἀρ. 3).

21. ΓΑΚ, Γραμμ. Δ/σύνης, φακ. 114, 4-9-1831, ἀντ., Ἐπαρχιακὴ Δημογεροντία Ἀνδρούσσης πρὸς Δ/κή Συνταγμ. Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης, συνημμένο στὸ ὑπ’ ἀρ. 824 ἔγγραφο τῆς 19-9-1831.

22. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, ἀρ. 749, 6-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Ἀνδρούσσης, Μικρομάνης καὶ Ἐμπλακίκων πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Κατσαροῦ. Τὰ Ἐμπλάκια ἥ Ἐμπλακία ἥ Ἰμλιάκια ἦταν τουρκώνυμα χωριὰ τῆς Μεσσηνίας.

23. Πρβλ. καὶ ἐφημερίδα «Ο Ἀπόλλων», ἀρ. 57, 23-9-1831, σ. 237.

24. ΓΑΚ, Ἐκτ. Ἐπίτρ. - Προσ. Δ/ταί, φακ. 98, ἀρ. 84, 4-9-1831, πρωτ., Δ/κή Συνταγμ. Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης πρὸς Ἐπαρχ. Δημογεροντία Ἀνδρούσσης καὶ λοιποὺς κατοίκους ἀπὸ Καλαμάτα (βλ. παράρτημα ἀρ. 4).

25. ΓΑΚ, Γραμμ. Δ/σύνης, φακ. 113, ἀρ. 78, 4-9-1831, πρωτ., Δ/κή Συνταγμ. Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ Καμαρίου ἀπὸ Καλαμάτα, συνημμένο στὸ ὑπ’ ἀρ. 798 ἔγγραφο τῆς 12-9-1831.

στηριοποιήθηκαν μὲν υποσχέσεις δόξας, τιμῶν, ἀξιωμάτων κλπ.²⁶, ἐνῷ ἄλλοι, ποὺ παρέμειναν πιστοὶ στὴν Κυβέρνηση, παρακινήθηκαν καὶ πάλι νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν πλάνη τους καὶ νὰ λάβουν μέρος στὸν «εὐγενῆ σκοπό»²⁷.

Ἡ ἀπήχηση τῆς νίκης τῶν Μανιατῶν διαμόρφωσε γιὰ τὴν ἀντιπολίτευση εὐνοϊκὲς συνθῆκες δχι μόνο στὶς ἐπαρχίες γύρω ἀπὸ τὴν Καλαμάτα, ἀλλὰ σ' δλη τὴ νότια Πελοπόννησο. Στὴν Κορώνη οἱ συνταγματικοί, ποὺ χάρηκαν γιὰ τὴν πτώση τῆς Καλαμάτας, ἄρχισαν νὰ κινοῦνται δραστήρια γιὰ μιὰ συνεννόηση μὲ τὸν Κατσάκο, καὶ γι' αὐτὸ διάχυτος ἦταν στὴν πόλη ὁ φόβος προδοσίας²⁸. Οἱ Μανιάτες ἔξ ἄλλου τῆς Ἀνατολικῆς Σπάρτης, θέλοντας νὰ ἐπαναλάβουν καὶ αὐτοὶ τὰ «κατορθώματα» τῶν συναδέλφων τους τοῦ δυτικοῦ τμήματος, ἐτοιμάζονταν νὰ εἰσβάλουν στὴ Λακωνία. Ὁ Διοικητὴς τῆς τελευταίας καὶ ὁ στρατηγὸς Γ. Γιατράκος ἀγωνίζονταν νὰ προκαταλάβουν ἐκεῖνες τὶς θέσεις ἀπὸ τὶς δόποις θὰ ἐμπόδιζαν κάθε εἰσβολή, ἀλλὰ οἱ κάτοικοι ἔδειχναν ἀδράνεια. Δὲν ἥθελαν νὰ ἔξοπλιστοῦν παρὰ μόνον ἂν ἔφθανε στὴν περιοχὴ ἵκανῃ στρατιωτικὴ δύναμη γιὰ νὰ τοὺς ὑπερασπιστῇ ἄλλοι, ἐνῷ κινδύνευε ἡ ἴδια τους ἡ περιουσία, ἐπέμεναν νὰ πληρώνωνται γιὰ τὴν προσωρινή τους αὐτὴ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία. Σὲ συνεχῆ ἐγρήγορση βρισκόταν καὶ ὁ Διοικητὴς Σπάρτης, γιὰ νὰ ἐμποδίσῃ μαζὶ μὲ τὸν Γερουσιαστὴ Τζανετάκη Γρηγοράκη τὶς ἀναμενόμενες ἀπόπειρες τῶν Ἀνατολικοσπαρτιατῶν νὰ λεηλατήσουν καὶ τὴν περιοχὴ τοῦ Ἐλούς²⁹. Παράλληλα, ὅπως ἀναφέρθηκε, στὴ Δυτικὴ Σπάρτη οἱ ὀπλαρχῆγοι τηροῦσαν οὐδέτερη στάση· ἄλλοι ἀπὸ φόβο γιὰ τὰ κτήματά τους, ποὺ βρίσκονταν σὲ ἐδάφη ἐλεγχόμενα ἀπὸ τοὺς Μανιάτες, ἄλλοι γιατὶ δὲν ἔβλεπαν ναυτικὴ κυβερνητικὴ δύναμη, ἄλλοι, τέλος, ἀπὸ συμπάθεια πρὸς τοὺς συνταγματικούς³⁰. Στὸ φῶς αὐτῶν τῶν

26. ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 112, 21-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατ. ἀπὸ Νησί, καὶ κυρίως οἱ συνημμένες τρεῖς ἐπιστολὲς τοῦ Νικ. Φλέσσα πρὸς τοὺς συνεργάτες του μὲ ήμερομηνία 3 Σεπτ. 1831.

27. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, ἀρ. 80, 4-9-1831, ἀντ., Συνταγμ. Δ/κή Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης πρὸς τοὺς Καπετανιάνους καὶ Κουμουνδουριάνους ἀπὸ Καλαμάτα, συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 15 ἔγγραφο τῆς 8-9-1831.

28. ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 108, ἀρ. 613, 4-8-1831 καὶ φακ. 109, ἀρ. 625, 8-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Μεσσηνιακῶν φρουρίων πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Κορώνη.

29. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, ἀρ. 4471, 7-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Λακεδαίμονος καὶ Μονεμβασίας πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Μιστρᾶ. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, ἀρ. 6295, 6-9-1831, σχ., Γραμμ. Ἐπικρατείας πρὸς Δ/τῆς Λακεδαίμονος; ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 550, 11-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Σπάρτης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Μαραθονῆσι.

30. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, ἀρ. 15, 8-9-1831, πρωτ., Ἐκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Σκαρδαμούλα.

ἐξελίξεων δὲν ἦταν ὑπερβολικὸ γιὰ τὴν ὑδραικὴ ἐπιτροπὴ νὰ ὁραματίζεται παρόμοιες προόδους καὶ στὶς ἄλλες ἐπαρχίες τῆς Πελοποννήσου, ἀν προωθοῦνταν ἐκεῖ οἱ δυνάμεις τοῦ Κατσάκου. Μὲ τὴν ἐμφάνισῃ δύμας στὸ προσκήνιο δύο νέων παραγόντων, τοῦ γαλλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος καὶ τῶν δυνάμεων τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, τὰ γεγονότα ἔλαβαν ἄλλη τροπή.

“Οταν ἔφθασε στὴ Μεθώνη, ὅπου εἶχαν τὸ στρατόπεδο τοὺς οἱ Γάλλοι, ἡ εἰδηση γιὰ τὴν κατάληψη καὶ λεηλασία τῆς Καλαμάτας ὕστερα ἀπὸ τὴν ὑποχώρηση τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων, ὁ στρατηγὸς Guéhéneuc ἔστειλε ἀμέσως, μὲ δική του πρωτοβουλία, τμῆμα στρατιωτῶν γιὰ νὰ προστατεύσουν τὴν πόλη καὶ τοὺς κατοίκους ἀπὸ τὶς αὐθαιρεσίες τῶν Μανιατῶν³¹. Πρῶτο εἰσέπλευσε στὸ λιμάνι τῆς Καλαμάτας, στὶς 5 Σεπτ. 1831, ἔνα γαλλικὸ μπρίκι. Ὁ διοικητής του παρουσίασε ἔγγραφο τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ καὶ διέταξε τὴν ἐκκένωση τῆς πόλης ἀπὸ δλα τὰ ἔνοπλα σώματα, καθὼς καὶ τὴν ἀπομάκρυνση τῶν ὑδραικῶν πλοίων. Ἀπαγόρευσε δύμας τὴν ἐξαγωγὴ λαφύρων, πρᾶγμα ποὺ προκάλεσε τὴν ἀντίδραση τῶν Μανιατῶν. Μὲ δυσκολία δ Κατσάκος μπόρεσε νὰ πείσῃ τοὺς συμπατριῶτες του νὰ ἀναχωρήσουν, χωρὶς τὴ λεία τους, γιὰ τὰ Γιαννιτσάνικα. Ἡ ἀφίξη, τὴν ἄλλη μέρα, 800 Γάλλων μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν ταγματάρχη Barthélémy σταθεροποίησε τὸ γαλλικὸ ἔλεγχο τῆς Καλαμάτας. Ἄλλὰ ἡ μεταφορὰ στὴν πόλη κανονιῶν καὶ ὁ κυματισμὸς τῆς τρίχρωμης γαλλικῆς σημαίας στὰ τείχη θὰ δημιούργησαν σὲ πολλοὺς ἀμφιβολίες γιὰ τὸν πραγματικὸ σκοπὸ τῆς ἐπέμβασης. Περίεργες ἴδιαίτερα φάνηκαν οἱ ἀκριτομύθιες Γάλλων στρατιωτικῶν ὅτι, μέχρις ὅτου ρυθμιστοῦν τὰ ἐλληνικὰ πράγματα, δὲν πρόκειται νὰ ἀνεχθοῦν τὴν παραμονὴ στὴν Καλαμάτα κυβερνητικῶν ἡ ἀντικυβερνητικῶν ἀρχῶν παρὰ μόνο τὴν ἐκλογὴ τοπικῆς ἀρχῆς³².

31. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 4-9-1831, ἀντ., Ἡ. Μαρσᾶν ἹἘπίτροπος τῆς ἐλληνικῆς Κυβέρνησης στὸ γαλλικὸ στρατόπεδο] πρὸς Δ/τὴ Μεσσηνιακῶν φρουρίων ἀπὸ Μεθώνη, συνημμένο στὸ ὑπ’ ἀρ. 616 ἔγγραφο τῆς 5-9-1831. Πρβλ. Pellion, ἔνθ^θ ἀνωτ., σ. 226. Τὸ γαλλικὸ ἐκστρατευτικὸ σῶμα βρισκόταν στὴν Ἐλλάδα ἀπὸ τὸν Αὔγ. τοῦ 1828, ὅταν στάλθηκε, μὲ ἐντολὴ τῆς Διάσκεψης τοῦ Λονδίνου, γιὰ τὴν ἐκδίωξη τῶν αἰγυπτιακῶν στρατευμάτων ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο. “Υστερα ἀπὸ τὴ φιλελεύθερη ἐπανάσταση τοῦ Ἰονίου 1830 στὸ Παρίσι, οἱ Γάλλοι ἀξιωματικοὶ στὴν Ἐλλάδα ἀρχίσαν νὰ ἐκφράζουν ἐντονώτερα τὴν ἀντίθεσή τους πρὸς τὸ αὐτηρὸ κυβερνητικὸ σύστημα τοῦ Ἡ. Καποδίστρια. Μέχρι τὴν ἀποχώρηση δύμας τοῦ στρατηγοῦ Schneider, διαδόχου τοῦ στρατηγοῦ Maisons, ἡ ἀντίθεση αὐτὴ δὲν ἀφέθηκε νὰ ἐκδηλωθῇ μὲ πράξεις. Τὸν στρατηγὸ Schneider ἀντικατέστησε τὸν Ἰούλιο τοῦ 1831 ὁ στρατηγὸς Guéhéneuc. Βλ. σχετικὰ D.C. Fleming, John Capodistrias and the Conference of London (1828-1831), Thessaloniki 1970, σ. 39-40, 49, 156, 159.

32. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 6-9-1831 καὶ 7-9-1831, ἀντ., Κ. Π. Κυριακός

‘Η ήγεσία τῶν Μανιατῶν δὲν ἔφερε ἀντίρρηση στὶς πρωτοβουλίες τῶν Γάλλων, ἀλλά, ἀντίθετα, τοὺς παρότρυνε νὰ ἐπεκτείνουν τὴν «προστασία» τους καὶ στὶς γειτονικὲς τῆς Καλαμάτας ἐπαρχίες, ποὺ μόλις εἶχαν ἐκδηλώσει τὶς συνταγματικές τους προτιμήσεις, καὶ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἐπάνοδο τῶν κυβερνητικῶν ἀρχῶν καὶ στρατευμάτων «διὰ νὰ μὴ τυραννήσωσι καὶ πάλιν τὸν πολίτας.. »³³. Τοῦτο ἐρμηνεύεται, ἀν σκεψιοῦμε δτὶ ἀπειλητικὸς διαγραφόταν δ ὅριζοντας γιὰ τοὺς ἐπιδρομεῖς ὄστερα ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση στὴν περιοχὴ τῶν δυνάμεων τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη.

‘Απὸ τὴν Καρύταινα δ Γέρος τοῦ Μοριᾶ εἶχε παρακολουθῆσει μὲ ἀγωνία τὴν προσπάθεια τοῦ Γενναίου νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν Καλαμάτα. ‘Οταν οἱ ἐκκλήσεις τῶν πολιορκουμένων γιὰ βοήθεια ἔγιναν ἀπελπιστικές, διέταξε τὴν κινητοποίηση τῶν κατοίκων τῆς κεντρικῆς Πελοποννήσου καὶ τὴ διεύθυνσή τους πρὸς τὰ μέρη ποὺ κινδύνευαν. Καὶ γιὰ νὰ διευκολύνῃ τὴν πάνδημη στρατολογία, ἔδωσε ἐντολὴ νὰ κλειστῇ ἡ ἀγορὰ τῆς Τρίπολης, γιατὶ ἡ λειτουργία της συγκέντρωνε τοὺς κατοίκους τῶν γύρω περιοχῶν καὶ τούς ἐμπόδιζε νὰ προστρέχουν στὰ ὅπλα³⁴. Παράλληλα, μὲ αἴτησή του, ἡ Κυβέρνηση προωθοῦσε πρὸς τὰ ἐκεῖ τμῆματα ἵππικον καὶ ὑποσχέθηκε τὴ γρήγορη ἀποστολὴ ταγμάτων. Στὶς 8 Σεπτ. 1831 δ Θ. Κολοκοτρώνης καὶ τὸ ἐλαφρὸ ἵππικό, ποὺ στὸ μεταξὺ εἶχε φθάσει, διευθύνθηκαν πρὸς τὴ Σκάλα, δποὺ δ Γενναῖος, μετὰ τὴν πτώση τῆς Καλαμάτας, εἶχε στήσει τὸ στρατόπεδό του. ‘Ηδη δ ἀριθμὸς τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων ποὺ βρίσκονταν ἐκεῖ εἶχε αὐξηθῆ σημαντικὰ μὲ τὴ συνεχῆ προσέλευση ἐνόπλων κατοίκων. Μιὰ ἐπίθεση ἐπομένως ἐναντίον τῶν Μανιατῶν φαινόταν νὰ ὑπόσχεται ὅχι δύσκολη νίκη. ‘Η παρουσία ὅμως τῶν Γάλλων καὶ ἡ ἀβεβαιότητα γιὰ τὶς προθέσεις τους ἐμπόδιζαν, πρὸς τὸ παρὸν τουλάχιστον, τὴν ἀνάληψη δράσης. ‘Ο Ἑλληνας στρατηγὸς ἔκρινε φρόνιμο νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν Κυβέρνησή του δόηγίες ποὺ θὰ τὸν βοηθοῦσαν νὰ ἀντιμετωπίσῃ σωστὰ τὴ νέα κατάσταση. Συγχρόνως, ἐπέμεινε καὶ πάλι

πρὸς [Δ/τὴ Λακεδαίμονος] ἀπὸ Ὀπισινοχώρια (βλ. παράρτημα ἀρ. 5), συνημμένα στὸ ὑπ’ ἀρ. 4472 ἔγγραφο τῆς 7-9-1831· ΓΑΚ, Πληρεξ. Τοποτηρητής, φακ. 19, 7-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς [Αὐγ. Καποδίστρια] ἀπὸ Ντεντέμπεη. Πρβλ. ‘Ι. Κ α π ο δ i s t r i a, ‘Επιστολαί, τ. Δ, σ. 298.

33. Συνταγμ. Δ/κὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης πρὸς τὸν Στρατηγὸν τῶν κατὰ τὴν Πελοπόννησον Γαλλικῶν Στρατευμάτων, 7-9-1831, στὴν ἐφημ. «Ο Ἀπόλλων», φ. 58, 26-9-1831, σ. 239 - 240.

34. ΓΑΚ, Πληρ. Τοποτ., φακ. 19, 3-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Καρύταινα· ΓΑΚ, Πληρ. Τοποτ., φακ. 19, 6-9-1831, πρωτ., Ν. Καρώρης [Δ/τὴς Τριπόλεως] πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Τρίπολη.

στὴν ἀποστολὴ δύο ταγμάτων, γιὰ νὰ ἀποτελέσουν τὴ σταθερὴ βάση σὲ μελλοντικὲς ἐπιχειρήσεις³⁵.

Στὴν Καλαμάτα μερικὲς ἐνέργειες τῶν Γάλλων ὁδηγοῦσσαν στὴν ἀποσαφήνιση τῶν προθέσεών τους. Μὲ τὴν ἐνθάρρυνση τοῦ ταγματάρχη Barthélemy καὶ τὴ δυναμικὴ παρουσία τῆς ὑδραικῆς καὶ τῆς σπαρτιατικῆς ἐπιτροπῆς, οἱ ἀντιπολιτευόμενοι Καλαματιανοὶ μπόρεσαν νὰ πείσουν τοὺς συμπολίτες τους νὰ ζητήσουν, γιὰ τὴν ἀσφάλεια τάχα τῆς πόλης τους, τὴν παραμονὴ τῶν Γάλλων, ἔως ὅτου τελειώσῃ ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευση. Μολονότι μερικοὶ πολίτες διαμαρτυρήθηκαν ὅτι ἡ προστασία θὰ ἔπρεπε νὰ προέρχεται καὶ ἀπὸ τὶς τρεῖς Συμμαχικὲς Δυνάμεις, ἡ σχετικὴ αἰτηση ὑπογράφτηκε καὶ στάλθηκε στὸ Γάλλο στρατηγὸ³⁶. Τοὺς Καλαματιανοὺς μιμήθηκαν καὶ οἱ Νησιώτες: μόλις ἔμαθαν ὅτι πλησιάζουν τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα, ζήτησαν ἀπὸ τοὺς Γάλλους νὰ καταλάβουν τὴν πόλη τους. Ὁ Διοικητὴς ὅμως Καλαμάτας καὶ ὁ Θ. Κολοκοτρώνης πρόφθασαν καὶ τὸ πρωΐ τῆς 9ης Σεπτ. 1831 μπῆκαν πρῶτοι στὸ Νησί· μαζί τους εἶχαν τὸ ἐλαφρὸ ἴππικό, ποὺ τὸ διοικοῦσε ὁ Χατζηχρῆστος.

Σὲ λίγο ἐμφανίστηκε ἔνας ἡμίλοχος Γάλλων καὶ ὁ ἐπικεφαλῆς τους παρέδωσε ἐπιστολὴ τοῦ Barthélemy μὲ τὴν ὅποια ζητοῦσε ἀπὸ τὸ Γέρο τοῦ Μοριᾶ νὰ μὴν εἰσέλθῃ στὸ Νησί, ἡ, ἄν εἶχε ἥδη εἰσέλθει, νὰ τὸ ἐγκαταλείψῃ. Καὶ τοῦτο γιατὶ ὁ Γάλλος ταγματάρχης εἶχε λάβει ρητὲς ἐντολές ἀπὸ τὸ στρατηγὸ του νὰ καταλάβῃ αὐτὸς τὴν Καλαμάτα καὶ τὸ Νησί. Ἡ ἀπάντηση τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη ἦταν πολὺ διπλωματικὴ: Δὲν μποροῦσε νὰ παραδώσῃ τὴν πόλη, γιατὶ εἶχε ἥδη ἀναφέρει τὴν ἐκεὶ ἄφιξή του στὴν Κυβέρνηση καὶ περίμενε τὶς ἐντολές της. Ὅποσχέθηκε πάντως νὰ γνωστοποιήσῃ τὸ αἴτημα τοῦ Γάλλου ἀρχηγοῦ ἀμέσως, ἀλλὰ τόνισε ὅτι μόνο μὲ διαταγὴ τοῦ Κυβερνήτη θὰ ἐγκατέλειπε τὴ θέση αὐτή³⁷. Ὁ Barthélemy μὲ δύο νέες ἐπιστολές ἐπέμεινε στὴν ἀρχική του πρόταση καὶ δὲν δίστασε νὰ ἀπειλήσῃ ὅτι οἱ διαταγὲς ποὺ εἶχε τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ αἴτημά του μὲ τὴ δύναμη τῶν

35. ΓΑΚ, Πληρ. Τοποτ., φακ. 19, 7-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Ντεντέμπε· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 9-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Σκάλα, συνημμένο στὸ : Ν. Καρώρης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια, 8-9-1831.

36. Αὐτόθι. Πρβλ. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 10-9-1831, πρωτ., Ἱ. Τομπακάκης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Νησί.

37. Γ. Τερτσέτη, Ἀπομνημονεύματα Ἀγωνιστῶν τοῦ 1821, [Ἀπομνημονεύματα Θεοδώρου Κολοκοτρώνη], ἐπιμ. Ντίνος Κονόμου, Ἀθῆνα 1970, σ. 216 - 217. Πρβλ. ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 109, 9-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Νησί, καθὼς καὶ τὰ δύο συνημμένα ἔγγραφα.

δπλων. "Ομως ό "Ελληνας στρατηγός παρέμεινε ἀμετάπειστος³⁸ καὶ παράλληλα μὲ τὶς συνεχεῖς του ἐκκλήσεις πρὸς τὴν Κυβέρνηση γιὰ συγκεκριμένες ὁδηγίες, εἰδοποίησε τὸν Γενναῖο νὰ σπεύσῃ σὲ βοήθειά του, ἀν παρατηρήσῃ καμιὰ ἐπιθετικὴ κίνηση τῶν Γάλλων³⁹. Ἡ ᾧδια ἀρνητικὴ ἀπάντηση δόθηκε καὶ στὸν ἐπικεφαλῆς 200 περίποι Γάλλων ποὺ ἔφθασαν ἀπό τὸ Νεόκαστρο μὲ ἐντολὴ τοῦ στρατηγοῦ τους νὰ καταλάβουν τὸ Νησί⁴⁰. Σὲ λίγο δὲ Δ. Καλλέργης μὲ τμῆματα τακτικοῦ ἵππου μπῆκε στὸ Νησί καὶ ἐνίσχυσε τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα.

Ο Κυβερνήτης παρακολούθισε τὶς ἐνέργειες τῶν Γάλλων μὲ φανερὴ ἀνησυχία. Ἡ καχυποψία του ἦταν δικαιολογημένη, ἀφοῦ γνώριζε δτὶ εἶχαν προηγηθῆ ἐπαφές μεταξὺ Γάλλων καὶ Μανιατῶν : μάλιστα δ ᾧδιος δ ὑπασπιστὴς τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ εἶχε συναντήσει στὸ Λιμένι τὸν Μαυρομιχάληδες⁴¹. Παρόλα αὐτά, ἀναγκάστηκε νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν στρατηγὸ Guéhéneuc, δταν δὲ τελευταῖος τοῦ γνωστοποίησε δτὶ διέταξε τὴν κατάληψη τῆς Καλαμάτας γιὰ νὰ τὴν προστατεύσῃ, μετὰ τὴ φυγὴ τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων, ἀπὸ τὴ λεηλασία καὶ φορολογία τῶν Μανιατῶν. Στὴ συνέχεια ὅμως τῆς ἐπιστολῆς του δὲ Ἰ. Καποδίστριας παρακαλοῦσε τὸ Γάλλο στρατηγὸ νὰ διατάξῃ τὴν παράδοση τῆς Καλαμάτας στὶς ἐλληνικὲς ἀρχὲς καὶ στρατεύματα, γιατὶ ἡ παραμονὴ τῶν Γάλλων στὴν πόλη αὐτῇ θὰ ἐμπόδιζε τὶς κυβερνητικὲς δυνάμεις νὰ κινηθοῦν ἐλεύθερα μὲ σκοπὸ νὰ ἀποτρέψουν νέες ἐπιδρομὲς τῶν Μανιατῶν στὶς ἐπαρχίες τῆς Πελοποννήσου⁴². Καὶ γιὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν παράκλησή του αὐτῇ δὲ Κυβερνήτης προσπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν εὑμενῆ

38. ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 109, 10-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Νησί, καθὼς καὶ τὰ συνημμένα ἔγγραφα.

39. ΓΑΚ, Χειρόγραφο 78 (— Ἀπομνημονεύματα Γενναίου Κολοκοτρώνι), φυλλάδιο Δ (— παράρτημα ἔγγραφων), 9-9-1831, ἀντ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γενναῖο ἀπὸ Νησί.

40. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 9-9-1831, πρωτ., Ἰ. Μαρσᾶν πρὸς Γραμμ. Ἐπικρ. ἀπὸ Μεθώνη· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 10-9-1831, πρωτ., Ἰ. Τομπακάκης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Νησί.

41. Ἀρχ. Καπ., φακ. 340, ἀρ. 223, 12-8-1831, ἀντ., Ἀστυνομία Ἀνδρούβιστας πρὸς Δ/τὴ Καλαμάτας ἀπὸ Σκαρδαμούλα, συνημμένο στὸ : Ἰ. Τομπακάκης πρὸς Κυβερνήτη, 13-8-1831· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 274, ἀρ. 495, 21-8-1831, πρωτ., Δ/τῆς Μεσσηνιακῶν φρουρίων πρὸς Γραμμ. Ἐπικρατείας ἀπὸ Κορώνη. Πρβλ. Ἰ. Καποδίστρια, Ἐπιστολαί, τ. Δ, σ. 298.

42. F. O. 32/23, φ. 64, 5/17-9-1831, ἀντ., L. Guéhéneuc πρὸς Ἰ. Καποδίστρια ἀπὸ Μεθώνη (ἐπιτ. 23/9β). F. O. 32/23, φφ. 66 - 69, 10/22-9-1831, ἀντ., Ἰ. Καποδίστριας πρὸς L. Guéhéneuc (ἐπιτ. 23/9γ). Βλ. καὶ ΓΑΚ, Χειρ. 78, φυλ. Δ, ἀρ. 46, 10-9-1831, ἀντ., Κυβερνήτης πρὸς Θ. Κολοκοτρώνη. Πρβλ. Ἀ. Παπαδόπουλος - Βρετοῦ, Mémoires biographiques - historiques sur le Président de la Grèce, le comte Jean Capodistrias..., τόμ. B, Paris 1838, σ. 272.

μεσολάβηση τοῦ Γάλλου ἀντιπρέσβη. ‘Αλλ’ αὐτὸς ἀπέφυγε νὰ γράψῃ στὸ στρατηγὸ τὴ γνώμη του, μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι τὸ δλο θέμα ἦταν στρατιωτικό⁴³. Συγχρόνως, ὁ Θ. Κολοκοτρώνης, ποὺ ἐπαινέθηκε γιὰ τὴν πατριωτική του ἄρνηση νὰ παραδώσῃ τὸ Νησί, διατάχθηκε νὰ παραμείνῃ μὲ τὸ στράτευμά του στὴ θέση του, μέχρις ὅτου ἡ ἀπάντηση τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ καθορίσῃ τὴ μελλοντικὴ στάση τῆς Κυβέρνησης⁴⁴. Τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα ἔπρεπε, σύμφωνα μὲ ρητὲς ἐντολὲς τοῦ Ἱ. Καποδίστρια, νὰ σταθεροποιηθοῦν, γιὰ νὰ μὴν ἀφῆσουν πλέον εὔκαιριά ἐπιτυχίας στοὺς «ληστὲς τοῦ Λιμενίου ἢ στοὺς συμβούλους τῶν», καὶ νὰ ἀποφύγουν καταχρήσεις σὲ βάρος τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς⁴⁵. Λιγότερο διπλωματικὸς ὁ Αὐγ. Καποδίστριας ὑποκινοῦσε τὸν ἑθνικὸ ἔγωγισμὸ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη, ὅταν ἔγραψε : «Δὲν πιστεύω νὰ θελήσουν οἱ Γάλλοι νὰ μεταχειρισθοῦν βίᾳν τῶν ὅπλων ἀλλὰ καὶ τούτον δοθέντος εἶμαι βεβαιότατος, ὅτι θέλετε τοὺς ἀπαντήσει γενναῖος καὶ χωρὶς τὸν παραμικρὸν δισταγμόν. Εἴναι καλὸν νὰ δεξούν φανερῶς μίαν ὥραν ἀρχήτερα τὸν σκοπόν τους, ἀλλὰ μὲ λόγια καὶ φρόντηρα δὲν θέλουν μᾶς ξιπλάσει...»⁴⁶.

Ἡ μέχρι τώρα πρόδοδος τῶν ἀντιπολιτευομένων δφειλόταν, κατὰ μεγάλο μέρος, στὴ ναυτικὴ ὑπεροχὴ τους. Ἡ Κυβέρνηση ἀγωνίστηκε ὑπεράνθρωπα γιὰ νὰ ἀναπληρώσῃ τὴ ναυτικὴ δύναμη ποὺ στερήθηκε μὲ τὴν καταστροφὴ τῶν ἑθνικῶν πλοίων στὸν Πόρο⁴⁷. Ὁστόσο, ἀναγκάστηκε νὰ ζητήσῃ καὶ πάλι τὴ συνδρομὴ τοῦ Ricord. Ὁ Ρώσος ἀντιναύαρχος, ποὺ ἔδειχνε ὑπερβολικὸ ζῆλο γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῆς Κυβέρνησης τοῦ Ἱ. Καποδίστρια, πρόθυμα ἔπλευσε μὲ τὴ φρεγάτα του στὰ μεσσηνιακὰ παράλια⁴⁸. Ἀφοῦ παρέλαβε μερικὰ κυβερνητικὰ πλοῖα ποὺ βρίσκονταν σὲ ἀσφάλεια στὸ λιμάνι τῆς Κορώνης, στὶς 10 Σεπτ. 1831 ἀπέκλεισε τὰ ἀντικυβερνητικὰ πλοῖα στὸ Ἀλμυρό. Οἱ Ὑδραῖοι ἀπέρριψαν τὶς προτάσεις τοῦ Ricord γιὰ ὑποταγὴ καὶ προσπάθησαν νὰ φύγουν, ἀλλὰ ὁ ἄνεμος δὲν τοὺς βοήθησε. Σὲ λίγο, ἀντιγράφοντας τὶς

43. Ἱ. Καποδίστρια, ‘Επιστολαί, τόμ. Δ, σ. 292, 293 καὶ ὑποσημείωση, 294.

44. ΓΑΚ, Χειρ. 78, φυλ. Δ, 12/24-9-1831, ἀντ., Κυβερνήτης πρὸς Θ. Κολοκοτρώνη.

45. Ἱ. Καποδίστριας πρὸς ἀντισυνταγματάρχη Καλλέργη, 15/27-9-1831, στοῦ ‘Α. Παπαδόπουλον - Βρετοῦ, ἔνθ’ ἀνωτ., σ. 273· τοῦ ἕδιου, Notizie storico - biografiche sul colonello Demetrio Callergi..., Corfu 1843, σ. 55 - 56.

46. Διάφορα ἔγγραφα καὶ ἐπιστολαὶ ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ Ἰω. Κολοκοτρώνη, ἀφορῶντα τὰς κατὰ τὸ 1832... συμβάσας κατὰ τὴν Ἐλλάδα ἀνωμαλίας καὶ ἀναρχίας, ἔκδ. Χ. Ν. Φιλαδελφεως, Ἀθῆναι 1855, σ. 32 - 33.

47. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 10-9-1831, πρωτ., Σπυρίδων Βαλσαμάκης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Πόρο.

48. F. O. 32/23, φφ. 85 - 91, 22/4-10-1831, ἀντ., P. Ricord πρὸς J. Lalande ἀπὸ Ναύπλιο (επιτ. 23/9η). Πρβλ. ‘Α. Παπαδόπουλον - Βρετοῦ, Mémoires..., σ. 274 - 275.

ένέργειες τοῦ Μιαούλη, ἔκαυσαν τὸ μπρίκι τοῦ Δέμπη καὶ βύθισαν μιὰ γολέτα· δυὸς ἄλλα πλοῖα, τὸν «'Απόλλωνα» καὶ τὸ μπρίκι τοῦ Λαλεχοῦ, δὲν πρόλαβαν νὰ τὰ καταστρέψουν, γιατί πρόφθασαν νὰ τὰ κυριεύσουν οἱ ἄνδρες τοῦ Ricord. Λίγοι μόνο ναῦτες πιάστηκαν στὸν «'Απόλλωνα», ἐνῶ οἱ περισσότεροι διέφυγαν στὴν Καλαμάτα ὑπὸ τὴν προστασία τῶν Γάλλων⁴⁹.

Οἱ Μανιάτες κατατρόμαξαν ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ καὶ ἅρχισαν νὰ ὑποχωροῦν, δχι χωρὶς ταραχές, στὰ δρμητήριά τους. Στήν Καλαμάτα παρέμειναν οἱ ἀρχηγοί τους καὶ μαζί μὲ τὴν ὑδραϊκὴ ἐπιτροπὴ ἀγωνίζονταν νὰ περισώσουν δ, τι μποροῦσαν ἀπὸ τὶς πρῶτες ἐπιτυχίες. Γιατὶ τὰ ἀρχικὰ σχέδια γιὰ ἀντικυβερνητικὴ δραστηριότητα καὶ στὶς ἄλλες ἐπαρχίες τῆς Πελοποννήσου ἦταν πλέον ἀπραγματοποίητα, ἀφοῦ ἡ ἴσορροπία τῶν δυνάμεων εἶχε ἀνατραπῇ σαφῶς ὑπὲρ τῆς Κυβερνήσεως : τὸ Νησὶ κατεῖχε ὁ Θ. Κολοκοτρώνης μὲ τὸ ἐλαφρὸ καὶ τακτικὸ ἵππικό, στὰ παράλια κυριαρχοῦσε ὁ Ricord καὶ σὲ θέσεις γύρω ἀπὸ τὴν Καλαμάτα, στὴ Φουρτζάλα καὶ τὸ Καμάρι, ὁ Γενναΐος εἶχε συγκεντρώσει περισσότερους ἀπὸ 2.000 ἄνδρες. Στὶς δύσκολες αὐτὲς στιγμὲς ἡ ἀνοχὴ καὶ μερικὲς φορὲς ἡ φανερὴ ὑποστήριξη τῶν Γάλλων ὑπῆρξαν πολύτιμες γιὰ τοὺς ἀντικυβερνητικούς.

‘Ο ταγματάρχης Barthélemy, ἀφοῦ ἀπέτυχε νὰ πείσῃ ἢ νὰ φοβίσῃ τὸν Θ. Κολοκοτρώνη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ Νησί, ἀνακάλεσε τὸ ἀπό-

49. F. O. 32/23, φφ. 78 - 80, Σεπτ. 1831, ἀντ., 'Εμπ. Βούλγαρης κ. ἄ. πρὸς J. Lalande (ἐπιτ. 23/95)· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, 11-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς [Κυβερνήτη] ἀπὸ Νησί, συνημμένο στὸ: Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια, 11-9-1831· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 969, 12-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Κυβέρνηση ἀπὸ Νησί. Βλ. καὶ A. Prokesch-Osten, Geschichte des Abfalls der Griechen vom Türkischen Reiche, τόμ. 1 - 6, Vienna 1867, ἔλλην. μετάφραση Γ. Ἀντωνιάδου, τόμ. B, Ἀθῆναι 1869, σ. 501 - 502. Πρβλ. ἐφημ. «'Ο Ἀπόλλων», φ. 57, 23-9-1831, σ. 237 - 238 καὶ φ. 59, 30-9-1831, σ. 244 - 246· «Γενικὴ Ἐφημερίς», ἔτος ΣΤ, φ. 72, 19-9-1831, σ. 457, δῶρο ἀποφεύγεται ἡ μνεία τῆς ρωσικῆς βοήθειας καὶ χρησιμοποιοῦνται οἱ λέξεις «ἔθνικὰ» ἢ «ἡμέτερα» πλοῖα. 'Ο Ricord περηφανεύτηκε γι' αὐτὸ του τὸ «κατόρθωμα» (: ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, 12-9-1831, ἀντ., Ricord πρὸς Ἐκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης ἀπὸ Ἀλμυρὸ (βλ. παράρτημα ἀρ. 6), συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 556 ἔγγραφο τῆς 14-9-1831), ἐνῶ δὲ Κυβερνήτης τὸν συγχάρηκε καὶ τοῦ ζήτησε νὰ διευθύνῃ στὸ Ναύπλιο τὰ δύο ὑδραϊκὰ πλοῖα ποὺ συνέλαβε. Βλ. Mendelssohn-Bartoldy, ἔνθ' ἀνωτ., τ. B, σ. 367 - 368. Οἱ ἐνέργειες αὐτὲς τοῦ Ricord προκάλεσαν τὴν διαμαρτυρία τῶν μοιράρχων J. Lalande καὶ S. Pym. Βλ. F.O. 32/23, φφ. 82 - 83, 14/26-9-1831; ἀντ., S. Pym καὶ J. Lalande πρὸς P. Ricord ἀπὸ Ναύπλιο (ἐπιτ. 23/95)· F.O. 32/23, φφ. 85 - 91, 22/4-10-1831, ἀντ., P. Ricord πρὸς J. Lalande ἀπὸ Ναύπλιο (ἐπιτ. 23/9η)· F.O. 32/23, φφ. 93 - 95, 26/8-10-1831, ἀντ., J. Lalande πρὸς P. Ricord ἀπὸ Ναύπλιο (ἐπιτ. 23/90).

σπασμα ποὺ εἶχε στείλει γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ καὶ εἰδοποίησε ὅτι δὲν θὰ ἐπέτρεπε στὰ κυβερνητικὰ ἡ τὰ ἀντικυβερνητικὰ στρατεύματα νὰ περάσουν μέσα ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Καλαμάτας. “Οπως δύναται ἔξελίχτηκαν τὰ πράγματα, ἡ ἀπαγόρευση αὐτὴ διευκόλυνε μόνο τὴν ὑποχώρηση τῶν Μανιατῶν καὶ ἐμπόδιζε τὴν καταδίωξή τους⁵⁰. Στὶς 13 Σεπτ. 1831 δὲν ἴδιος ὁ στρατηγὸς Guéhéneuc ἔφθασε στὴν Καλαμάτα. Στὴν ἐπιστολὴν τοῦ Κυβερνήτη ἀπάντησε ὅτι πρὸς τὸ παρὸν ἀδυνατοῦσε νὰ ἔκκενώσῃ τὴν Καλαμάτα, γιὰ νὰ μὴ μπορέσουν νὰ τὴ λεηλατήσουν καὶ πάλι, δύναται τὴ λεηλάτησαν διαδοχικά, τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα ἡ τὰ στρατεύματα τῶν Μανιατῶν. Οἱ Γάλλοι, τόνιζε ὁ στρατηγός, δὲν θὰ ἐπέτρεπαν νὰ γίνουν τὰ ἐδάφη ποὺ κατέλαβαν θέατρο ἐμφυλίου πολέμου⁵¹. ”Ισως τὸ ἀρχικὸ του σχέδιο νὰ ἀπέβλεπε στὴν ἀπλῆ προφύλαξη τῆς Καλαμάτας ἀπὸ τὴ λεηλασία τῶν Μανιατῶν, ἀλλὰ οἱ ἀναφορὲς προστασίας ποὺ στάλθηκαν ἀπὸ τοὺς Καλαματιανοὺς καὶ τοὺς Νησιώτες τὸν ἔπεισαν ὅτι μόνο τὰ γαλλικὰ στρατεύματα θὰ κατόρθωναν νὰ ἀσφαλίσουν ἀποτελεσματικὰ τὴν περιοχὴ αὐτή⁵². Φαίνεται πάντως ὅτι ὁ Γάλλος στρατηγός συμμεριζόταν τὴν πεποίθηση καὶ ἄλλων ἐκπροσώπων, ἐπισήμων ἢ ὅχι, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἀγγλίας ὅτι οἱ ἀντικυβερνητικὲς ἐνέργειες δὲν συνιστοῦσαν πλέον ἀπλῆ ἀνταρσία, δύναται διακήρυξσε ἡ Κυβέρνηση, ἀλλὰ ἀντιπολιτευτικὴ δραστηριότητα, ποὺ εἶχε ἀρχίσει νὰ ἀποκτᾶ ἔθνικὴ βάση⁵³. Ἡ ἕρμηνεία αὐτὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ προβλήματος τῶν Ἑλλήνων δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ δοδηγήσῃ τὸ στρατηγὸ καὶ τοὺς ἄλλους Γάλλους ἀξιωματικοὺς σὲ ἐνέργειες ποὺ ἀπομακρύνονταν πολὺ ἀπὸ τὶς ἐντολὲς τοῦ πολεμικοῦ ὑπουργείου τους γιὰ τὴν ἡθικὴ ὑποστήριξη τῆς Κυβέρνησης Καποδίστρια, ἐνῶ συγχρόνως παραβιαζόταν καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς «μὴ ἔπειμβάσεως». Οἱ Γάλλοι ἐξ ἄλλου, ἐπειδὴ εἶχαν φιλελεύθερες ἰδέες, ἥταν ἐπόμενο νὰ βλέπουν μὲ συμπάθεια τὴν προσπάθεια τῶν ἀντιπολιτευομένων νὰ κατοχυρώσουν, δύναται τόνιζαν, τὶς πολιτικὲς ἐλευθερίες τῶν Ἑλλήνων. Ἡ συμπάθεια αὐτὴ ἐνισχύθηκε, ὅταν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνηση δὲν δίστασε, γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ, νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴ δύναμη τῶν ρωσικῶν ὅπλων καὶ ἔστειλε τὸν Ricord στὰ Πελοποννησιακὰ παράλια.

50. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, 11-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Νησὶ· ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 110, 13-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Νησὶ.

51. F.O. 32/23, φ. 71, 12/24-9-1831, ἀντ., L. Guéhéneuc πρὸς Ἰ. Καποδίστρια ἀπὸ Μεθώνη (ἐπιτ. 23/98).

52. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, 16-9-1831, πρωτ., Ἰ. Μαρσᾶν πρὸς Γραμμ. Ἐπικρατείας ἀπὸ Μεθώνη.

53. Ἰ. Καποδίστρια, Ἐπιστολαῖ, τ. Δ, σ. 275, 291,

‘Ανεξάρτητα ἀπ’ ὅλα αὐτὰ ὅμως, ἡ συνεχῆς κατοχὴ τῆς Καλαμάτας ἀπὸ τοὺς Γάλλους ἀποτελοῦσε ἐπέμβαση στὰ ἐσωτερικὰ τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἡ ὁποία μόνο τὴν ἀντιπολίτευση θὰ ὠφελοῦσε, γιατὶ δχι μόνον ἐμποδίζονταν τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα νὰ πλήξουν τοὺς Μανιάτες ποὺ ὑποχωροῦσαν, ἀλλά, τὸ σπουδαιότερο, ἡ Κυβέρνηση ἐμφανιζόταν δτὶ δὲν εἶχε τὴν ἥθικὴ καὶ ὄλικὴ δύναμη νὰ προστατεύσῃ μόνη της τοὺς κατοίκους τῶν ἐπαρχιῶν⁵⁴. Παράλληλα, ἡ ἀνοχὴ τῶν Γάλλων στὶς δραστηριότητες τῶν ἀντιπολιτευομένων ἔρμηνεύσταν ώς ὑποστήριξη πρὸς αὐτοὺς καὶ ἀποτελοῦσε πρόκληση γιὰ τὴν Κυβέρνηση, ποὺ προσπαθοῦσε ν’ ἀποδείξῃ δτὶ ὅλο τὸ ἔθνος καταδικάζει ως ληστρικὲς τὶς ἐνέργειες τῶν Μανιάτων καὶ τῶν ὑποκινητῶν τους⁵⁵.

Ἡ Καλαμάτα ἔγινε τὸ ἄσυλο καὶ ὄρμητήριο τῶν ἀντιπολιτευομένων, ποὺ μπόρεσαν νὰ ἐπιβάλουν στοὺς Καλαματιανοὺς τὴν ἐκλογὴν ἀντικυβερνητικῶν πληρεξουσίων⁵⁶. Παρὰ τὴν ἐπέμβαση ὅμως τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ, οἱ κάτοικοι ἀρνήθηκαν νὰ ἐκλέξουν νέα δημογεροντία σὲ ἀντικατάσταση αὐτῆς ποὺ εἶχε καταφύγει στὸ Νησί, κοντά στὴ Διοίκηση. Στὸ κυβερνητικὸ στρατόπεδο εἶχαν βρῆ ἄσυλο καὶ ἄλλοι Καλαματιανοί, ἐπειδὴ δὲν ἀνέχονταν τὶς πιέσεις τῶν πολιτικῶν τους ἀντιπάλων, καὶ κωφεύοντας στὶς ἐκκλήσεις τῶν Γάλλων, ποὺ ὑποστήριζαν πιὰ φανερὰ δλες τὶς ἐνέργειες τῶν ἀντικυβερνητικῶν, ἀρνήθηκαν νὰ ἐπιστρέψουν στὴν πόλη τους⁵⁷. Ἡ ὑδραϊκὴ ἐπιτροπὴ στὸ μεταξὺ προσπαθοῦσε νὰ ἔξασφαλίσῃ συνταγματικοὺς πληρεξουσίους καὶ ἀπὸ ἄλλες ἐπαρχίες καὶ συνεχῶς παρακινοῦσε τοὺς κατοίκους νὰ ζητήσουν τὴν προστασία τῶν Γάλλων, γιατὶ διαφορετικὰ κινδύνευαν ἀπὸ τὶς αὐθαιρεσίες τῶν κυβερνητικῶν στρατευμάτων⁵⁸. Ἀλλὰ τὰ ἀποτελέ-

54. Γενναίου Κολοκοτρώνη, ‘Ἀπομνημονεύματα [χειρόγραφο Β], ἔκδ. Ἐμμ. Πρωτοψάλτη, στὴ σειρὰ «Βιβλιοθήκη Γενικῶν Ἀρχείων τοῦ Κράτους» ἀρ. 2, Ἀθῆναι 1961, σ. 64.

55. Ἰ. Καποδίστρια, Ἐπιστολαί, τ. Δ, σ. 300.

56. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 200, 11-9-1831, ἀντ., ‘Ἐπαρχιακὴ Δημογεροντία Καλαμάτας πρὸς Δ/τῇ Καλαμάτας ἀπὸ Νησί, συνημμένο στὸ ὑπ’ ἀρ. 971 ἔγγραφο τῆς 13-9-1831.

57. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 991, 16-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Γραμμ. Ἐπίκρ. ἀπὸ Νησί. Ἀρχ. Καπ., φακ. 340, 19-9-1831, πρωτ., Ἰ. Τομπακάκης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Νησί. Γιὰ τὶς ὑπερβασίες τῶν ἀντιπολιτευομένων καὶ τῶν Γάλλων σὲ βάρος τῶν κυβερνητικῶν στὴν Καλαμάτα, βλ. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, 17-9-1831, ἀντ., Π. Μπούάς πρὸς Δ/τῇ Καλαμάτας ἀπὸ Νησί, συνημμένο στὸ ὑπ’ ἀρ. 997 ἔγγραφο τῆς 18-9-1831. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 986, 15-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Κυβέρνηση ἀπὸ Νησί (βλ. παράτημα ἀρ. 7).

58. Αὐτόθι καὶ ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 969, 12-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Νησί. Παρὰ τὶς ρητές ἐντολές τοῦ Ἰ. Καποδίστρια γιὰ πειθαρχία, οἱ ἀξιωματικοὶ δὲν μπόρεσαν νὰ ἀποτρέψουν τὶς καταχρήσεις τῶν

σματα ἡταν τώρα πενιχρά: οἱ κάτοικοι ἀπέκρουσαν τὶς προτάσεις τῆς ἐπιτροπῆς. Μόνον δὲ Παναγ. Παπατσώνης μπόρεσε, χρησιμοποιώντας μαζὶ μὲ τὴν πειθῶ καὶ τὴν ἀπάτην ἢ τὴν βίᾳ, νὰ συγκεντρώσῃ ὅσες ὑπογραφές χρειαζόταν γιὰ νὰ ἐμφανίζεται ὡς πληρεξούσιος Ἐμπλακίκων⁵⁹.

‘Η ἀποτυχία αὐτὴ τῆς ἐπιτροπῆς ὀφειλόταν κυρίως στὴν ἐπάνοδο τῶν κυβερνητικῶν ἀρχῶν καὶ στρατευμάτων, ποὺ ἡ ἀρχικὴ πρόοδος τῶν Μανιατῶν εἶχε ἀπομακρύνει προσωρινά. Οἱ κυβερνητικοὶ τῶν ἐπαρχιῶν πῆραν θάρρος, ἐνῷ ὅσοι εἶχαν κηρυχτῆ μὲ τὸ μέρος τῶν ἀντιπολιτευομένων «ἀπενεκρῳθῆσαν»⁶⁰ ἢ δήλωσαν μετάνοια⁶¹. ἄλλοι, οἱ πρωταίτιοι κυρίως, πιάστηκαν⁶². ‘Η δραστηριότητα ἐξ ἄλλου καὶ ἐπαγρύπνηση τῶν Διοικητῶν Καλαμάτας καὶ Ἀνδρούσας ματαίωναν συνεχῶς τὰ σχέδια τῆς ἐπιτροπῆς καὶ τῶν Γάλλων ὑποστηρικτῶν της⁶³. Αὐτὸς ὅμως ποὺ κατεύθυνε ἀποτελεσματικά ὅλες αὐτὲς τὶς ἐνέργειες τῶν κυβερνητικῶν δυνάμεων ἡταν δὲ Θ. Κολοκοτρώνης.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ ὑδραϊκοῦ στολίσκου στὸ Ἀλμυρό, δὲ Γέρος τοῦ Μοριᾶ νόμισε ὅτι ἡταν ἡ πιὸ κατάλληλη στιγμὴ γιὰ νὰ καταφέρῃ ἀποφασιστικὸ πλῆγμα στὸν Κατσάκο καὶ τοὺς συντρόφους του. Στὶς 12 Σεπτ. ἐπικεφαλῆς τοῦ ἵππικοῦ καὶ προχωρώντας ἀπὸ τὴν παραλία, γιὰ νὰ μὴ προσκρούσῃ στὴν ἀπαγόρευση τῶν Γάλλων, ἔφθασε στὸ Ἀλμυρό, ποὺ τὸ εἶχαν ἐγκαταλείψει οἱ Μανιάτες. Ἐκεῖ συνάντησε τοὺς Καπετανάκηδες καὶ ἄλλους ὁπλαρχηγοὺς τῆς περιοχῆς, καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐπέπληξε γιὰ τὴν ἀδράνειά τους, πέτυχε νὰ ἀποσπάσῃ τὴν ὑπόσχεση ὅτι θὰ καταδιώξουν ἢ θὰ συλλάβουν τὸν Κατσάκο. Στὴ συνέχεια, δὲ Θ. Κολοκοτρώνης εἶχε συνομιλία μὲ τὸ Ρώσο ἀντιναύαρχο, ποὺ ὑποσχέθηκε νὰ πλεύσῃ στὸ Λιμένι γιὰ νὰ κατεδαφίσῃ μὲ τὰ πυ-

στρατιωτῶν σὲ βάρος τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς. βλ. Ἀρχ. Καπ., φακ. 340, 15-9-1831, πρωτ., Ι. Τομπακάκης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Νησὶ· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 1054, 26-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Γραμμ. Ἐπικρ. ἀπὸ Νησί.

59. ΓΑΚ, Γραμμ. Δ/σύνης, φακ. 114, ἀρ. 824, 19-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Ἀνδρούσης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Ἀνδρούσα (βλ. παράρτημα ἀρ. 8), καθὼς καὶ τὸ συνημμένο ἔγγραφο.

60. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 986, 15-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Κυβέρνηση ἀπὸ Νησί.

61. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 795, 12-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Ἀνδρούσης πρὸς Κυβέρνηση ἀπὸ Καμάρι.

62. Ἀρχ. Καπ., φακ. 340, 13-9-1831, πρωτ., Ι. Τομπακάκης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Νησὶ· ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 110, 13-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Νησὶ· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 4673, 17-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Τριπόλεως καὶ Λεονταρίου πρὸς Γραμμ. Ἐπικρ. ἀπὸ Μελιγαλᾶ.

63. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 1000, 18-9-1831, πρωτ., Δ/τῆς Καλαμάτας πρὸς Γραμμ. Ἐπικρ. ἀπὸ Νησὶ· Ἀρχ. Καπ., φακ. 340, 19-9-1831, πρωτ., Ι. Τομπακάκης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Νησί.

ροβόλα τῶν πλοίων του τοὺς πύργους τῶν Μανιατῶν. Καὶ γιὰ νὰ ἔχῃ πλήρη ἐπιτυχία ἡ ἐπιχείρηση, εἰδοποιήθηκε ὁ Π. Ἀναγνωστόπουλος, Ἐκτακτος Ἐπίτροπος τῆς Σπάρτης, νὰ σπεύσῃ μαζὶ μὲ τοὺς δπλαρχηγοὺς τῆς Δυτικῆς Σπάρτης, τοὺς δποίους μπόρεσε νὰ συμφιλιώσῃ, γιὰ νὰ βοηθήσουν ἀπὸ τὴν ξηρὰ τὰ σχέδια τοῦ ναυάρχου⁶⁴. Ἀλλὰ τὸ σχέδιο αὐτὸ ἀπέτυχε, ἐπειδὴ ὁ Ricord προτίμησε νὰ συναντηθῇ μὲ τοὺς συγγενεῖς τοῦ Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη στὸ Λιμένι σὲ μιὰ προσπάθεια νὰ ἔξευρεθῇ τρόπος συνδιαλλαγῆς τους μὲ τὴν Κυβέρνηση⁶⁵. Οὕτε δμως οἱ δπλαρχηγοὶ (καπετάνιοι) τοῦ Σταυροπηγίου καὶ τῆς Σκαρδαμούλας τήρησαν τὴν ὑπόσχεσή τους: μὲ διάφορες δικαιολογίες ἀρνήθηκαν νὰ κτυπήσουν ἀποτελεσματικὰ τὸν Κατσάκο, ποὺ μὲ 30 μόνον ἄνδρες εἶχε δχυρωθῆ στοὺς Δολούς, χωρὶὸ τοῦ Σταυροπηγίου⁶⁶. Ὁ Θ. Κολοκοτρώνης, χωρὶς νὰ ἀποθαρρυνθῇ, πρότεινε ἔνα δεύτερο σχέδιο στὴν Κυβέρνησή του: τὴ χρησιμοποίηση ἑθνικῶν πλοίων γιὰ τὴν κατεδάφιση τῶν παραθαλασσίων πύργων τοῦ Λιμενιοῦ, τῶν Κιτριῶν καὶ τοῦ Χρηστέα στὸν "Αγιο Δημήτριο. Ὑπερασπίζοντας τὴ νέα του πρόταση ἐπέμεινε δτι μόνον ἡ καταστροφὴ τῶν δχυρῶν αὐτῶν θὰ εἰρήνευε τὴν περιοχὴ καὶ θὰ ἀποδυνάμωνε τοὺς Μανιάτες⁶⁷. Ἀντίθετα, ἀν γι-

64. ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 110, 13-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Νησί· ΓΑΚ, "Ἐκτ. Ἐπίτρ.-Προσ. Δ/ταί, φακ. 98, ἀρ. 39 καὶ 47, 13-9-1831, πρωτ., "Ἐκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης πρὸς Ν. Π. Μαυρομιχάλη ἀπὸ Σκαρδαμούλα· ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 41, 13-9-1831, πρωτ., "Ἐκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης πρὸς Δ/τή Σπάρτης ἀπὸ Σκαρδαμούλα, συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 556 ἔγγραφο τῆς 14-9-1831. Γιὰ τὶς προσπάθειες τοῦ Ἐκτ. Ἐπίτρόπου Σπάρτης νὰ συμφιλιώσῃ τοὺς δπλαρχηγοὺς τῆς Δυτ. Σπάρτης καὶ νὰ τοὺς ἀντιτάξῃ στὴ δύναμη τῶν Μαυρομιχάληδων, βλ. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, ἀρ. 15, 8-9-1831, πρωτ., "Ἐκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης πρὸς Κυβερνήτη ἀπὸ Σκαρδαμούλα. Πρβλ. δδηγίες τοῦ Κυβερνήτη : ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 4403, 13-9-1831, σχ., Κυβερνήτης πρὸς Π. Ἀ. Ἀναγνωστόπουλο, "Ἐκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης.

65. ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 111, 18-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατ. ἀπὸ Νησί. Πρβλ. ἐφόμ. «Ο 'Απόλλων», φ. 57, 23-9-1831, σ. 238.

66. ΓΑΚ, "Ἐκτ. Ἐπίτρ.-Προσ. Δ/ταί, φακ. 98, 16-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς "Ἐκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης ἀπὸ Νησί. Γιὰ τὶς ἀμφιταλαντεύσεις τῶν δπλαρχηγῶν τῆς Δυτικῆς Σπάρτης βλ. καὶ ΓΑΚ, "Ἐκτ. Ἐπίτρ.-Προσ. Δ/ταί, φακ. 98, 16-9-1831, πρωτ., Καπετάνιοι Δυτ. Σπάρτης πρὸς "Ἐκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης ἀπὸ Βαροῦσι· ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 111, ἀρ. 63, 17-9-1831, ἀντ., "Ἐκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης πρὸς τοὺς εἰς Σταυροπηγία Καπεταναίους τῆς Δυτικῆς Σπάρτης ἀπὸ τὴν ἑθνικὴ γολέτα «ἡ Λαίδη Κοδριγκτών» ἀπέναντι τῆς Σκαρδαμούλας, συνημμένο στὸ : Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατ., 19-9-1831· ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 112, 20-9-1831, πρωτ., Σταυριανὸς Καπετανάκης πρὸς Θ. Κολοκοτρώνη ἀπὸ Βαροῦσι, συνημμένο στὸ : Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατ., 21-9-1831.

67. ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 111, 18-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατ. ἀπὸ Νησί.

νόταν εἰσβολὴ στὴ Μάνη κυβερνητικῶν στρατευμάτων, ὑπῆρχε κίνδυνος οἱ κάτοικοι, ἀπὸ φόβο μήπως τιμωρηθοῦν γιὰ ὅσα ἔπραξαν, νὰ προσκαλέσουν τοὺς Γάλλους σὲ ὑπεράσπισή τους⁶⁸.

Στὶς 18 Σεπτ. 1831 ἡ ὑδραϊκὴ ἐπιτροπὴ παρέλαβε τοὺς συνταγματικοὺς πληρεξουσίους Καλαμάτας, Μάνης καὶ Ἐμπλακίκων, καθὼς καὶ τοὺς φυγάδες ναῦτες τῶν πλοίων ποὺ καταστράφηκαν ἢ ἐγκαταλείφθηκαν στὸ Ἀλμυρό, καὶ ἀπέπλευσε μὲ συνοδείᾳ Γάλλων ἀξιωματικῶν γιὰ τὴν “Υδρα”⁶⁹. Παρὰ τὴ γενικὴ ὅμως ὑποχώρησῃ τῶν ἀντιπολιτευομένων, οἱ Γάλλοι ἐπέμεναν νὰ κρατοῦν τὴν Καλαμάτα. Οὕτε ἔφερε ἀποτέλεσμα καὶ δεύτερη ἐπιστολὴ τοῦ Κυβερνήτη πρὸς τὸν Guéhéneuc, μὲ τὴν ὁποίᾳ ἀφοῦ ἐξέφραζε τὴ μεγάλη λύπη τοῦ γιὰ τὴν ἄρνηση τοῦ στρατηγοῦ νὰ παραδώσῃ τὴν Καλαμάτα στὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα, ἀνασκεύαζε τὸν ἴσχυρισμὸ δτὶ τὰ στρατεύματα αὐτὰ προέβησαν σὲ ἀρπαγὲς ἢ δτὶ ἡ σύγκρουση ἀνάμεσα στοὺς ἀντάρτες Μανιάτες καὶ τὶς κυβερνητικὲς δυνάμεις συνιστοῦσε ἐμφύλιο πόλεμο· τέλος, τόνιζε δτὶ ἡ ἄρνηση αὐτὴ θὰ εἴχε σοβαρὲς συνέπειες, ἀφοῦ ἦταν φυσικὸ νὰ ἐνθαρρύνῃ τοὺς ἀντιπολιτευομένους καὶ νὰ ἀπογοητεύσῃ τοὺς νομιμόφρονες “Ελληνες”⁷⁰. Ο Ἰ. Καποδίστριας βρισκόταν σὲ δύσκολη θέση, γιατὶ οἱ ὑποχρεώσεις τῆς “Ελλάδας πρὸς τὴ Γαλλία ἦταν τέτοιες ποὺ δὲν τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ χρησιμοποιήσῃ ἄλλο τρόπο πίεσης παρὰ μόνο τὴν πειθώ. Στὸ τέλος, ἀπελπισμένος, διέταξε τὸν Διοικητὴ Καλαμάτας νὰ πῇ στοὺς Καλαματιανοὺς δτὶ «ὅφείλοντι δι’ ἀγάπην τῆς πατρίδος ν’ ἀναχωρήσουν ἐκεῖθεν ὅλοι καὶ ν’ ἀφήσουν μεμονωμένους τοὺς καταλαβόντας τὴν πόλιν των»⁷¹.

‘Ωστόσο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Καλαμάτα, ὅλη ἡ γύρω περιοχὴ ἐλεγχόταν πλέον ἀπὸ τὰ κυβερνητικὰ στρατεύματα. Οἱ Μανιάτες εἶχαν καταφύγει στὰ δρυμητήριά τους, ἐνῶ ἡ θέση τοῦ Κατσάκου, ὕστερα ἀπὸ τὰ μέτρα ποὺ ἔλαβε ὁ Θ. Κολοκοτρώνης καὶ ὁ Ἐκτακτος Ἐπίτροπος Σπάρτης, χειροτέρευε συνεχῶς. Σὲ λίγο δὲ ἀγέρωχος Σπαρτιάτης θὰ ἐπιδιώξῃ συνδιαλλαγὴ μὲ τὴν Κυβέρνηση⁷². Ο Γέρος τοῦ Μοριᾶ θεώρησε δτὶ εἴχε λήξει ἡ ἀποστολὴ του. Γι’ αὐτὸ, δταν πληροφορήθηκε δτὶ πλησιάζουν τὰ δύο τά-

68. ΓΑΚ, “Ἐκτ. Ἐπίτρ. - Προσ. Δ/ται, φακ. 98, 16-9-1831, πρωτ., Σταυριανὸς Καπετανάκης πρὸς Ἐκτ. Ἐπίτρ. Σπάρτης ἀπὸ Βαροῦση ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 111, 19-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατ. ἀπὸ Νησί.

69. Αὐτόθι. Γιὰ τὴν ἄρνηση τοῦ Γάλλου στρατηγοῦ νὰ παραδώσῃ τοὺς φυγάδες στὴν Κυβέρνηση, βλ. Mendelsohn - Bartoldy, ἐνθ’ ἀνωτ., σ. 367.

70. F.O. 32/23, φφ. 73 - 76, 17/29-9-1831, ἀντ., Ἰ. Καποδίστριας πρὸς L Guéhéneuc (ἐπιτ. 23/9ε).

71. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 4445, 21-9-1831, σχ., Κυβερνήτης πρὸς Δ/τὴ Καλαμάτας.

72. ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, 26-9-1831, πρωτ., Ἰ. Κολοκοτρώνης πρὸς Αὐγ. Καποδίστρια ἀπὸ Νησί.

γματα ποὺ ζήτησε ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση, διέταξε τὴ διάλυση τῶν ἀτάκτων. Ἀφησε μόνο λίγους ἄνδρες μὲ τὸν Γενναῖο καθὼς καὶ τὸ ἐλαφρὸ ἵππικό, γιὰ νὰ κρατήσουν τὶς θέσεις γύρω ἀπὸ τὴν Καλαμάτα μέχρι τὴν ἐγκατάσταση τῶν ταγμάτων. Ὁ ἴδιος μαζὶ μὲ τὸ τακτικὸ ἵππικὸ ἀναχώρησε γιὰ τὴν Καρύταινα⁷³.

Ο αἰφνιδιασμὸς αὐτὸς τῆς ἀντιπολίτευσης, μολονότι ἐπιχειρήθηκε ὑπὸ εὐνοϊκούς γι’ αὐτὴν ὅρους, τελικὰ δὲν καρποφόρησε· ἡ Πελοπόννησος παρέμεινε καποδιστριακή⁷⁴. Ἡ Κυβέρνηση, ἔχοντας ἔξεπεράσει κι’ αὐτὴ τὴ θύελλα, μποροῦσε νὰ βλέπῃ τὸ μέλλον μὲ μεγαλύτερη αὐτοπεποίθηση. Οἱ Γάλλοι, βέβαια, ἦταν στὴν Καλαμάτα ἀκόμη, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀναμενόμενη ὁριστικὴ ἀποκατάσταση τῆς τάξης στὴ Μεσσηνία καὶ Σπάρτη, δὲν θὰ μποροῦσαν γιὰ πολὺ νὰ δικαιολογήσουν τὴν παραμονὴ τους στὴν πόλη αὐτή. Ἐπειτα, οἱ αὐθαιρεσίες ποὺ διέπραξαν οἱ Μανιάτες ἔδιναν στὴν Κυβέρνηση τὴν εὐκαιρία νὰ στιγματίσῃ ὅλες γενικὰ τὶς ἐνέργειες τῶν ἀντιπάλων της. Ὁ χρόνος ἔξ ἀλλού ἐργαζόταν ὑπὲρ αὐτῆς. Ἡ Διάσκεψη τοῦ Λονδίνου εἶχε ἐπαναλάβει τὶς ἐργασίες της γιὰ τὴ λύση τοῦ ἑλληνικοῦ προβλήματος καὶ οἱ ἀναμενόμενες νέες ὅδηγίες της πρὸς τοὺς διπλωματικοὺς ἀντιπροσώπους τῶν τριῶν Δυνάμεων στὴν Ἐλλάδα δὲν μποροῦσαν παρὰ νὰ εἶναι προτρεπτικὲς γιὰ τὴ διατήρηση τῆς προσωρινῆς Κυβέρνησης τοῦ Ἰ. Καποδίστρια. Ἐνθαρρυντικὴ φαινόταν καὶ ἡ κατάπνιξη, τὴν ἐποχὴν αὐτή, τῆς ἐπανάστασης τῶν Πολωνῶν ἀπὸ τοὺς Ρώσους⁷⁵, ποὺ δχι μόνο θὰ ἀπομάκρυνε κάθε κίνδυνο νὰ διαλυθῇ ἡ Τριπλὴ Συμμαχία καὶ θὰ ἐνίσχυε τὴ διαπραγματευτικὴ θέση τῆς Ρωσσίας στὰ συμμαχικὰ συνέδρια, ἀλλὰ καὶ θὰ ἔπληττε γενικὰ τὸ ἐπαναστατικὸ φρόνημα. Παράλληλα, οἱ νοικοκυραῖοι τῆς “Υδρας εἶχαν κουραστῇ καὶ ἔδειχναν διαθέσεις συμβιβασμοῦ μὲ τὴν Κυβέρνηση⁷⁶. Ἄλλὰ τὸ ἔγκλημα τοῦ Ναυπλίου ἀνέκοψε βίαια τὶς προοπτικὲς μιᾶς συμφιλίωσης, καὶ ἐνέτεινε, μὲ καταστρεπτικὲς συνέπειες, τὸν ἐμφύλιο πόλεμο.

73. ΓΑΚ, Χειρ. 78, φυλ. Δ, 22-9-1831, ἀντ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γενναῖο Κολοκοτρώνη ἀπὸ Νησὶ ΓΑΚ, Γραμμ. Στρατ., φακ. 112, 23-9-1831, πρωτ., Θ. Κολοκοτρώνης πρὸς Γραμμ. Στρατ. ἀπὸ Δερβένια.

74. Ἱ. Καποδίστρια, Ἐπιστολαί, τ. Δ, σ. 299.

75. Ἡ Ιουλιανὴ ἐπανάσταση στὴ Γαλλία (1830) προκάλεσε ἀλυσιδωτές ἀντιδράσεις κατὰ τῶν αὐταρχικῶν καθεστώτων σ’ δλη τὴν Εὐρώπη. Οἱ Πολωνοὶ ἔσηκωθηκαν τότε γιὰ νὰ ἀποτινάξουν τὸ ρωσικὸ ζυγό. Τὸν ἀγώνα τους παρακολουθοῦσαν μὲ συμπάθεια πολλοὶ φιλελεύθεροι Ἐλληνες, ἐνῶ δὲ Κυβερνήτης ἐπιθυμοῦσε τὴ νίκη τῶν Ρώσων. Βλ. Ἱ. Α. Παπαδόπουλος - Βρετοῦ, Notizie..., σ. 56.

76. Ἱ. Κοντοσταύλον, Τὰ περὶ τῶν ἐν Ἀμερικῇ ναυπηγηθεισῶν φρεγατῶν, καὶ τοῦ ἐν Αἰγαίη νομισματοκοπείου, Ἀθῆναι 1855, σ. 269. Ἀρχεῖα Λ. καὶ Γ. Κουντουριώτου, ἔκδ. Κ. Διαμάντη, τόμ. I, σ. 427 - 432.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ*

*Αρ. 1

Ίδιαιτερη ἐπιστολὴ τοῦ Διοικητῆ Κορίνθου πρὸς τὸν Μάρκο Δα-
μηράλη, Διοικητὴν Ἀγίου Πέτρου καὶ Πραστοῦ

(ΓΑΚ, Ἀρχ. Βλαχ., Ἐκτ. Ἐπίτρ. - Προσ. Δ/ταί, φακ. 129, 13-8-1831, πρωτ.)

τῇ 13 Αὐγούστου 1831. ἐν Ναυπλίῳ.

Κύριε !

Ἄπο Τριπολ(ιτζ)ὰ Σᾶς ἔγραφον περὶ ἐπαρχιακῆς Συνελεύσεως καὶ
ἡδη ἔχω τὴν τιμὴν νὰ σᾶς εἰδοποιήσω κατὰ χρέως, οἱ ἐκλεχθησόμενοι
πληρεξούσιοι ἀπὸ μὲν τὸν "Ἀγιον Πέτρον θέλει προσπαθήσετε νὰ εἶναι
οἱ στρ(ατηγὸς) Π. Ζαφειρόπουλος καὶ οἱ ἀδελφός σας, καὶ ἀπὸ τὸν Πρα-
στὸν οἱ Κ. Ἰωάννης Γούλενος καὶ Δημήτριος Καραμάνος, καὶ πρὸς
τούτοις νὰ ἐνεργήσετε ἀναφοράς, αἱ δοῖαι νὰ παρέχουσι δλην τὴν
πληρεξούσιότητα πρὸς τὴν αὐτοῦ εξ(οχότητα) καὶ τὴν μέχρι τέλους
ἀφοσίωσιν· καὶ οἱ πληρεξούσιοι θέλει ἀκολουθήσωσι κατὰ τὰς Σοφὰς
αὐτοῦ δόηγίας καὶ βουλεύματα. κρίνω περιττὸν νὰ σᾶς ἐκτανθῶ ἀλλὰ
σᾶς προσφέρω τὰ φιλικά μου αἰσθήματα καὶ ὑποσημειοῦμαι.

ὅλος πρόθυμος ως ἀδελφὸς

*Α. Κοντάκης

*Αρ. 2

Προκήρυξη τῆς Συνταγματικῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Σπάρτης
πρὸς τοὺς κατοίκους Σταυροπηγίου

(ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, ἀρ. 75, 31-8-1831, ἀντ., συντημένο στὸ ὑπ' ἀρ.
16 ἔγγραφο τῆς 8-9-1831)

*Αντίγραφον

αριθ. 75   *Η Συνταγματικὴ Διοικητικὴ Επιτροπὴ τῆς Σπάρτης
πρὸς τοὺς Κατοίκους τοῦ Σταυροπηγίου.

Σήμερον ἔφθασεν ἡ Ἐπιτροπὴ ἐνταῦθα, διὰ νὰ συσκεφθῇ μετὰ τοῦ
Μοιράρχου τῆς Συνταγματικῆς Μοίρας καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς "Υδρας,

* Διατηρήσαμε τὴ στίξη καὶ τὴν ὀρθογραφία τῶν κειμένων. Γράψαμε μόνο
μὲ κεφαλαίο γράμμα δλα τὰ κύρια δονόματα.

περὶ τῆς τελείας ἀποματαιώσεως τῶν ἀντισυνταγματικῶν σκοπῶν τοῦ αὐθαιρέτου. Κύριοι, τὴν ταχίστην ἐκτέλεσιν {ἐκτέλεσιν} τῶν Συνταγματικῶν σκοπῶν μας ἔπρεπε νὰ τὴν ἐνεργήσωμεν ἀφοῦ ἤλθον καὶ τὰ Συνταγματικὰ πλοῖα, διὰ τῆς ἐπὶ τῶν ὁρίων μας ἔξόδου τῶν στρατευμάτων μας, δυνάμει τῶν ὁπίων νὰ ἐνθαρρύνωμεν καὶ τοὺς συναδελφούς μας Πελοποννησίους εἰς τὸ νὰ ἐκφράσωσιν ἐλευθέρως τὰ αἰσθήματα των, ἅτινα εἶναι πάντι σύμφωνα μὲ τὰ ἐδικά μας. ἀλλὰ ἡ καταχθόνιος βία τὰ περιέστειλεν, ὅθεν καὶ ἐσπεύσαμεν πρὸ ἡμερῶν, νὰ τὰ ἀποστείλωμεν συνωδευμένα μὲ τὰ συνταγματικὰ πλοῖα, καὶ νὰ πράξωσιν ἀμφότεραι αἱ δυνάμεις αὐταὶ, ὅσα Σεῖς αὐτοψεὶ ἴδατε, καὶ τὸ ὄποιον ἀκόμη ἵσως δὲν ἐμάθατε, ὅτι μία μικρὰ φάλαγξ τοῦ Στρατοῦ μας ἐκυρίευσε τὸ τελωνεῖον τῆς Καλαμάτας ἐχθὲς τὸ ἐσπέρας, καὶ σήμερον οἱ ἐμποροὶ μὲ περισσοτέραν εὐταξίαν ἐνεργοῦν τὰς ἐμπορικὰς τῶν ὑπηρεσίας.

Ταῦτα ἐκθέτουσα Σας ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη, Σᾶς προσκαλεῖ νὰ ἔλθετε εἰς συνεντεύξιν της, καὶ νὰ ἐνδυθῆτε πλέον, συμμορφούμενοι μὲ ἡμᾶς, τὸ φρόνημα τὸ ὄποιον θὰ μᾶς σώσει ἀπὸ τοὺς φθοροποιοὺς σκοποὺς τοῦ αὐθαιρέτου Καποδίστρια, τὸ αἰσθῆμα τῆς ἐλευθερίας, κυκλοφορῶν εἰς τὰς ἀρτηρίας Σας, καθὸ ἀπόγονοι τοῦ Μιλτιάδου καὶ Λεονίδα, Σᾶς ἔκαμεν ἀναμφιβόλως νὰ ἐπιθυμήτε τὴν κατάργησιν τῆς Βενετικῆς ἐξουσίας· ἀλλ’ εἶναι ἀληθές, ὅτι ἀπ’ ἀρχῆς δὲν ἐσυμμορφόθητε μὲ ἡμᾶς, ὑποπτευόμενοι τὸ ἀποβαῖνον ἀνυχές, καὶ τοῦτο, διότι δὲν ἔπαινον μερικοὶ συμπολῖται Σας νὰ Σᾶς εἰκονίζουν τὴν αὐθαίρετον Διοίκησιν Συνταγματικήν, ἀλλὰ πόσον ἡμάρτησαν οἱ ἄθλιοι! προετίμησαν τὴν προδοσίαν τῶν συμφερόντων τοῦ Ἑθνους δλου, διὰ τὸ μερικόν τους προσωρινὸν τέλος. Ἰδοὺ τέλος πάντων ἔχετε τρανὰ δείγματα πόσον οὗτοι Σᾶς ἥπατον καὶ πόσον τὸ ἀποβαῖνον τοῦ σκοποῦ μας θέλει εἰσθαι εὐτυχές. ἔλθετε λοιπόν, ἀδελφοί, ἐκπληροῦντες τὴν ἐπιθυμίαν Σας, νὰ συμμορφοθῆτε μὲ ἡμᾶς, ἀγονιζόμενοι διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ Συντάγματος· ἀπαραμιότως μὲ τὸν πρῶτον κατὰ τῆς τουρκικῆς τυραννίας ἐνθουσιασμόν Σας, ἔλθετε νὰ λάβετε ὀδηγίας περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν νομίμων πληρεξουσίων Σας, τοὺς ὄποιους νὰ στείλετε εἰς τὴν ὑπὲρ τοῦ Συντάγματος εἰς Ὅραν κροτούμένην συνέλευσιν, ὅπου ὑπῆγον τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, τῶν ναυτικῶν νήσων, καὶ ὅπου ἀπέρχονται καὶ οἱ τῆς Σπάρτης, καὶ ἐπομένως ἐκλέγοντες ἔναν ἀξιώτερον ἐκ τῆς Ἐπαρχίας Σας, διὰ νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὴν δλομέλειαν τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης, νὰ καταχωρηθῆτε δοσοὶ εὐαρεστεῖσθε εἰς τὸν στρατιωτικὸν Κατάλογον, ἀπολαμβάνοντες τὸν μισθόν Σας καὶ τ.λ. ὡς καὶ οἱ λοιποί.

Ἐν τοσούτῳ φήμη Ἐπιτροπὴ ἐπιρειδομένη εἰς τὰ καλὰ φρονήματα Σας,

κολακεύεται νὰ φρονῇ, δτὶ δὲν θέλει δεχθῆτε τὰς ἀρὰς τῶν ἐπερχομένων γενεῶν.

Τῇ 31 Αὐγούστου 1831. ἐν Ἀλμυρῷ.	ἡ Ἐπιτροπὴ
	Α. Π. Μαυρομιχάλης
(Τ. Σ.)	Δημήτριος Πικουλάκης
	Ιωάννης Κ. Μαυρομιχάλης
	Πασκάλης Γερακαράκης
	Πιέρος Κοσονάκος
	Δημήτριος Πουλικάκος
	Β. Μέστιγας. (¹)

Ἄρ. 3

Ἀναφορὰ τοῦ Α. Βόβου πρὸς τὴν Γραμματείαν τῆς Δικαιοσύνης

(ΓΑΚ, Γραμμ. Δ/σύνης, φακ. 113, ἀρ. 1, 4-9-1831, πρωτ.)

ἀρ. 1

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Σ. Γραμματείαν.

‘Αφ’ οὖς οἱ λυμαινόντες τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας ἀντιπολιτευόμενοι Σπαρτιᾶται, μὲ τὰ πλοῖα τῶν ὁμογνωμόνων μὲ αὐτοὺς Ὑδραίων κατώρθωσαν νὰ καταλάβωσι τὸ κατὰ τὸν Λιμένα τῆς Καλαμάτας Τελωνεῖον κατὰ τὴν αη̄ν τοῦ παρόντος μηνός· ἀφ’ οὖς ἐδιώρισαν ἀνόμως ἐπιστάτην εἰς αὐτό, ἀποβαλόντες ἐκεῖνον τὸν νομίμως διωρισμένον, διὰ νὰ συνάξῃ πρὸς ὅφελός των τὰ Δασμοτελωνιακὰ δικαιώματα τοῦ Ἐθνους, ἐπεχείρισαν νὰ εἰσβάλουν διὰ τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ ξίφους, καὶ <εἰς> τὴν Καλαμάταν κατὰ τὴν νῦκτα τῆς αὐτῆς ἡμέρας· καὶ οὕτω κατέλαβον ἐν δσπῆτιον χρησιμεύον φυλακὴ ἀπὸ τὸν ἐθνικὸν Στρατὸν τῇ προδοσίᾳ ὃς διαφημίζεται τοῦ ἐν αὐτῷ φυλάττοντος Φλέσσα· συνάμα δὲ καὶ ὅλο ἔνα πλησίον.

‘Ο δὲ Διοικητὴς τῆς Καλαμάτας μὲ τὸν Ἀστυνόμον καὶ τὸν Συνταγματάρχην Γενναῖον, ἀντισταθεὶς ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ἔφυγε περὶ τὸ μεσονύκτιον τῆς 2 καὶ 3 τοῦ αὐτοῦ μηνός, καὶ δὲν ἥλθεν ἐδῶ, ἢ εἰς χωρίον ἄλλο τῆς ἐπαρχίας του, ἄλλὰ κατέφυγεν εἰς Γαδουροχῶρι τῶν Ἐμπλακίων· καὶ ἔφυγεν δταν ἥτον ἐλπίς δτὶ οἱ ἀντιπολιτευόμενοι ἔμελλον νὰ διπισθοδρομήσουν, ἐὰν ἐπέμενε, κατησχυμένοι καὶ ἄπρακτοι διὰ τὴν ἀνδρίαν τοῦ στρατοῦ μας. καὶ οὕτω ἐκυρίευσαν αὐτὴν πρὸς τὰ ἔξημερώματα τῆς 3 μὲ ἔφοδον καὶ διαμένουν μέχρι τῆς σημερον λαφυραγωγοῦντες τοὺς κατοίκους.

Πρὸς τὰ ἔξημερώματα τῆς αὐτῆς ἡμέρας χωρὶς προφανοῦς κινδύνου ἀναχωρεῖ λαθραίως ἐντεῦθεν καὶ δ Ἀστυνόμος, ὅστις εἶχε προνοή-

1. Τὸ δρόθο : Γ. Δεμέστιγας.

σει διὰ νὰ μετακομίσῃ ἡμερόθεν εἰς Νεόκαστρον τὰ πράγματά του καὶ τὴν φαμηλίαν του.

Τούτων οὕτως ἔχόντων οἱ ἐνταῦθα κάτοικοι συνεκρότησαν Συνέλευσιν τὴν ἴδιαν ἡμέραν διώρισαν πέντ' ἔξ αὐτοῦ ποὺς, καὶ ἀπέστειλαν αὐτοὺς μὲ γράμματα φιλικὰ εἰς προσκυνησμὸν τῶν ἀντιπολιτευομένων. οἱ δὲ ἀντιπολιτευόμενοι εἰς ἀπάντησιν ἐπήνεσαν τὴν τουαύτην πρᾶξίν των, ὡς πατριωτικήν, τοὺς ὁδήγησαν νὰ κρατοῦν πρὸς ἔξοικονόμησιν τοῦ στρατοῦ των τὰς ἐνοικιασμένας ἐθνικὰς προσόδους· νὰ διωρίσουν πληρεξούσιους ἄνδρας πεπαιδευμένους διὰ νὰ ἀπέλθουν εἰς Συνέλευσιν ὅπου ἡ φωνὴ τῆς Πατρίδος τοὺς προσκαλεῖ κτλ.

Τοιαύτην πρᾶξιν ἔκαμαν αὐθημερὸν ὅλα τὰ χωρία τῆς Καλαμάτας· λέγεται δὲ καὶ ἡ Ἀνδρούσα, διότι ἔφυγεν ἐκεῖθεν ὁ Διοικητὴς τῆς συνεννοήθη δὲ μὲ τὸν τῆς Καλαμάτας καὶ διαμένουν εἰς Σκάλλαν χωρίον τῆς Ἐπαρχίας Ἐμπλάκικα....⁽¹⁾

^{*}Υποσημειοῦμαι μὲ τὸ ὡς εἴρηται σέβας βαθύ.

Ἐν Νησίῳ τὴν 4 Σεπτεμβρίου 1831.

δ Γραμ(ματεὺς) τοῦ Πρωτοκλ(ήτου)

Νησίου καὶ Καλαμ(άτας)

Α. Βόβος.

υγ. σήμερον τὴν 5 τοῦ αὐτοῦ ἥλθον ἐδῶ τριάντα στρατιῶται τῶν ἀντιπολιτευομένων τοὺς ὁποίους οἱ κάτοικοι ἐδέχθησαν ὡς φίλους.

Ἄρ. 4

*Επιστολὴ τῆς Συνταγματικῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Σπάρτης πρὸς τὴν ἐπαρχιακὴν δημογεροντίαν Ἀνδρούσας

(ΓΑΚ, Ἐκτ. Ἐπίτρ. - Προσ. Δ/ταί, φακ. 98, ἀρ. 84, 4-9-1831, πρωτ.)

Ἄριθ. 84. Ἡ Συνταγματικὴ Διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ τῆς Σπάρτης Πρὸς τὴν ἐπαρχιακὴν Δημογεροντίαν Ἀνδρούσης καὶ λοιποὺς Κατοίκους.

»Ἐλαβεν ἡ Ἐπιτροπὴ τὴν ἀναφοράν σας μὲ εὐχαρίστησιν μεγάλην, καθὼς καὶ τὰς προφορικὰς ἐκφράσεις τῶν ἀπεσταλμένων σας ἤκουσε μετὰ προσοχῆς.

Ἡ προθυμία σας καὶ πατριωτισμός σας, τὸν ὁποῖον ἐσπεύσατε νὰ δείξετε εἰς τὴν παρούσαν εὐκαιρίαν, σᾶς κατασταίνει ἀξίους παντὸς ἐπαίνου, καὶ σᾶς δεικνύει καὶ ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς τῷ ὅντι γνήσια τέκνα τῆς Ἑλλάδος.

1. Στὴ συνέχεια ἔξηγει πῶς προσπάθησε νὰ διαφυλάξῃ τὰ ἀρχεῖα τοῦ δικαστηρίου γιὰ νὰ μὴν πέσουν στὰ χέρια τῶν ἀντιπολιτευομένων.

Εύχομεθα δὲ ν' ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμα τῶν Μεσσηνίων καὶ οἱ λοιποὶ Πελοποννήσιοι ἀλλ᾽ ἐν ταῦτῃ σᾶς λέγομεν, διτὶ τῆς παρουσῆς περιστάσεως ἐπάναγκες εἶναι ή ἐσωχτεξτερική ησυχία καὶ ἀρμονία, τὰ δόποια μὲ χαράν μας ἐνέκφραστον ἐμάθομεν, διτὶ βασιλεύουν εἰς τὴν Ἐπαρχίαν Σας.

Αὐτὰ ταῦτα, Κύριοι, πρέπει νὰ πασχίζετε ὄλαις δυνάμεσι σιμὰ νὰ ἐπιπολάζουν, καὶ εἰς περίστασιν εἴτε ἀπειθείας εἴτε ἀντενεργείας θέλετε γράφειν εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν σιμὰ νὰ σᾶς χωριγῷνται τὰ ἀνάλογα μέσα πρὸς κατάπαυσιν.

Πρὸς τούτοις θέλετε ἐκλέξειν ὅσον τάχος τοὺς Πληρεξούσιους σας καὶ τοὺς ἀποστείλειν ἐνταῦθα, ὅπου εὑρίσκονται καὶ οἱ τῆς Σπάρτης Πληρεξούσιοι καὶ ἐκεῖνοι τῆς Μεσσηνίας, διὰ νὰ διευθυνθοῦν ὅπου καὶ οἱ λοιποὶ Συνταγματικοί.

Προσέτι, κάτοικοι τής Ἀνδρούσας, μένει εἰς τὴν ἔξουσίαν σας νὰ ἐκλέξετε ἄλλους Ἐπαρχιακοὺς Δημογέροντας, ἐάν καὶ οἱ ἐνεστῶτες ὅντες ἐκλελεγμένοι ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν εἶναι μᾶλλον Κυβερνητογέροντες, καὶ ὅχι Δημογέροντες· ἐάν ὅμως καὶ εὐχαριστεῖσθε εἰς τοὺς παρόντας, δύνασθε νὰ τοὺς θεωρῆτε ὡς τοιούτους.

Οι άπεισταλμένοι σας θέλουσι σᾶς ἐκφρασθοῦν δσα μεθ' ἡμῶν ὁμίλησαμε προφορικῶς, καὶ καταγινόμενοι εἰς τὰς ὑποθέσεις σας, δὲν πρέπει νὰ εἰσχωρῇ εἰς τὴν εἰδέαν σας κάμμια ὑποψία φόβου, διότι ὁ τύραννος τῆς Πατρίδος μας ἐὰν ἀποτολμήσῃ νὰ στείλῃ στρατεύματα εἰς τὰ ἐδάφη σας τὰ Σπαρτιατικὰ στρατεύματα τοποθετημένα ἐν τῷ μέσῳ σας θέλουσιν ἀριστεύσειν πάλιν ἐναντίον των.

τῇ 4 Τομού 1831. Καλαμάταν. ἡ Ἐπιτροπή.

'Α. Π. Μαυρομιχάλης

⁷Ιω(άννης) Κ. Μαυρομιχάλης

Δημητριος Πυκουλακις

Π. Κοσονάκος

Δ. Πουλικακος

Π. Γερακαράκις

Θομᾶς Τζουμακός

Γ. Δεμεστίχας

Νίκολος Τεκουλακος

'Αρ. 5

'Αναφορά τοῦ Κ. Π. Κυριακοῦ πρὸς τὸν [Διοικητὴ Λακεδαιμονος]

(ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 275, 6-9-1831, ἀντ., συνημμένο στὸ ὑπὸ ἄρ. 4472 ἔγγραφο τῆς 7-9-1831)

εὐγενέστατε !

Σήμερον πρωῒ μὲ ἐπίτηδες ἄνθρωπον ὅποι τὸ χωρίον ἀπ' ἐδώ σᾶς ἔγραφεν, σᾶς ἔγραφα καὶ ἐγὼ Ἰστορικῶς περὶ πάντων, καὶ τὸ γράμμα μου ἔδωσα πρὸς τὸν Κύριον Ἀντώνιο Βουτζῆ, νὰ σᾶς ἀποστείλῃ μὲ τὸν ἵδιον αὐτὸν σταλέντα τους ἄνθρωπον, καὶ τὸ ὅποιον δὲν ἀμφιβάλλω νὰ λάβετε καὶ ἐνεργήσετε ὅσα πρὸς τὸ συμφέρον ἀποβλέπουν.

Ο Κύριος Γεώργις Στρούμπος ἦλθε σήμερον ἐνταῦθα ἀπὸ τοῦ ὅποιον τὸ ἔσωθεν πληροφορεῖσθε, ἐσυνομιλήσαμεν μὲ τὸν ἵδιον καὶ τοὺς εἰπον ἐντυπώνοντας τους τὰ οὐσιώδη καὶ τὰ καλά. μ' ἔδειξε καὶ τὴν διαταγὴν τοὺς κάματε κατ' αὐτὸν παρεκίνησα καὶ ἐγὼ νὰ προκαταλάβουν τὰς ἀναγκαίας θέσεις διὰ τὰ ἐνδεχόμενα.

ὅλους τοὺς ἐδώ μὴ τοὺς νομίζετε ἀφοσιωμένους, εἶναι καὶ σμιγαδεροί, καὶ λάβετε μέτρα καὶ μέτρα δραστήρια καὶ ἄμεσα, καὶ ἡ πειθώ, καὶ ἡ πολιτικὴ ἀς μὴ λείπη, ξυπνήστε διὰ τὸν θεόν.

χθὲς ἔνα μόνον πολεμικὸν Γαλλικὸν Μπρίκι ἦλθεν εἰς Καλαμάταν, οἱ Μανιάταις ἔξιπάσθησαν κατὰ πρῶτον, ἐπειτα διάφοροι ὑπῆγαν εἰς προυπάντησίν των. εὐγῆκεν ἔξω ὁ Κουμαντάντες μὲ ἔως 40 σολδάτους, διπλοφόρους καὶ μὲ τὰ ταμπούρλα των, ἔξεδωκε διαταγὴν πρὸς τοὺς Μανιάτας ὅτι ἐντὸς μιᾶς ὥρας ν' ἀναχωρήσουν, εἴτε εἰς τὰ ἵδιά των, εἴτε διὰ ἐμπρός. ἔβαλε βάρδιαις εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως διὰ νὰ μὴν εὐγάζουν πράγματα οἱ Μανιάται, καὶ τούτου γενομένου ὅρμησαν οἱ Μανιάται κατὰ τὸ Κουμαντάντες Γάλλου, ἐπιμένοντες εἰς τὰ λάφυρα. ὁ Κουμαντάντες ἔξεδωκε καὶ ἄλλην διαταγὴν ν' ἀναχωρήσουν ὀμέσως ἐντὸς μιᾶς ὥρας οἱ Μανιάται καὶ νὰ μὴν μείνῃ κανένας εἰς Καλαμάταν, οὕτε εἰς τὸ Νησὶ νὰ ὑπάγουν, καὶ ὅτι ἔρχονται χίλιοι Γάλλοι διὰ τὴν εὐταξίαν Καλαμάτας καὶ Νησίου, καὶ οἱ ὅποιοι ἔως ὥρας ὅπου σᾶς γράφω μετὰ τῆς Μεσημβρίας πρέπει νὰ ἦναι ἐμβασμένοι εἰς Καλαμάταν, ἔχοντες καὶ 8 κανόνια τοῦ κάμπου, διοι προχορῶντο δλοι διὰ ξηρᾶς, τὴν ἵδιαν διαταγὴν ἔδωσεν καὶ εἰς τὰ ἀνταρτικὰ πλοῖα νὰ ἀναχωρήσουν καὶ νὰ μὴν ἦναι πλησίον των ὅσον τὸ κανόνι των φθάνει. ἔβαλεν εἰς τὸ κάστρον μίαν τρίχροον Γαλλικὴν σημαίαν, καὶ ἄλλην παρομοίως εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ βάρδιαις εἰς τὰ διάφορα μέρη καὶ θέσεις τῆς πόλεως.

Ο Κατζάκος μὲ ἔως τριακοσίους τὸν ἀριθμόν, κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Κομαντάντε εἰς τὸ νὰ ἀναχωρήσουν ἐτράβιξαν προχορῶντας εἰς τὰ χωρία τῆς Μεσσηνίας, ἐσηκώθησαν παρομοίως καὶ τὰ ἀνταρτικὰ πλοῖα

καὶ ἡτον εἰς τὰ πανιά, τὰ ὁποῖα ἀγνοῶ εἴτε νὰ ἀναχωρήσουν θέλουν, εἴτε κατὰ τὸ μέρος Ἀλμυροῦ καὶ Κυτριῶν θὰ ὑπάγουν, καὶ οἱ ἐπίλοιποι εἰς Καλαμάταν Μανιάται τὶ θέλει κάμουν.

Ἡ παρατήρησις μου εἶναι δμως ώς μὲ λέγουν, ὅτι ὁ Κομαντάντες (τὸν λέγουν ὅτι εἶναι ὁ Γενεράλες) ἐλθὼν εἰς Καλαμάταν ἀντάμωσε καὶ διμίλησε μὲ τοὺς συνταγματικοὺς λεγομένους, καὶ ώς φαίνεται οἱ μὲν Γάλλοι βαστοῦν τὴν Καλαμάταν καὶ Νησί, καὶ οἱ Συνταγματικοὶ νὰ τραβίξουν διὰ ἐμπρός. εἶπον πρὸς τούτοις οἱ Γάλλοι ὅτι δὲν δέχονται νὰ ἥναι ἔνδον τῆς Καλαμάτας οὔτε τῆς Κυθερώνησεως ἄνθρωποι οὔτε Συνταγματικοί, ἀλλὰ νὰ γένῃ τοπικὴ ἀρχή, ἔως οὗ τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος λάβουν τὴν ἔκβασιν των.

Λυπηρὰ καὶ ἀνέλπιστα πράγματα εὐγενέστατε ἀδελφέ, καὶ λυποῦμαι κατάκαρδα ὁποῦ πάσχουν οἱ ἐναντίοι νὰ μᾶς ρίψουν εἰς τὸν ζυγόν. καὶ ἀς ὅψονται αἰλωνίως.

Αὐτὰ λοιπὸν μὲ παρακινοῦν ἐπίτηδες νὰ σᾶς τὰ κοινοποιήσω καὶ χωρὶς οὐδὲ στιγμῆς ἀναβολῆς νὰ ἀναφέρετε ὅλα ταῦτα πρὸς τὴν Σ. Κυθέρωνησιν, διὰ νὰ ληφθοῦν ὁποῖα ἥθελεν ἐγκρίνει εὐλογώτερα μέτρα.

Διὰ τὸν γέρον, Γενναῖον καὶ λοιποὺς δὲν ἔχω παστρικὴν πληροφορίαν ἄλλοι μὲ λέγουν εἰς τὴν Σκάλαν καὶ ἄλλοι εἰς <Ν> τερβένια ὅτι εἶναι καὶ συνάζονται.

Ἐπειδὴ καὶ οἱ Μανιάται ώς τώρα μανθάνω ἔκαμαν κίνημα διὰ τὰ τῆς Μεσσηνίας ἐπίλοιπα μέρη, ὑποπτεύω νὰ κινήσω ἀπ' ἐδῶ κατ' εὐθεῖαν, διὰ τὰ ὑποπτα τοῦ δρόμου, ἀλλὰ σκοπεύω ἀπὸ τὸ μέρος τὸ Διράχι νὰ περάσω εἰς ἀντάμωσίν των.

τῇ 6 Σεπτεμβρ(ίου) 1831

ἀπὸ Λαδᾶ Κουτζαβᾶ
τῶν Ὁπισινοχωρίων
οἱ ἀδελφὸς καὶ δοῦλος σας
Κ. Π. Κυριακός

'Αρ. 6

Ἐπιστολὴ τοῦ Ricord πρὸς τὸν "Εκτακτο Ἐπίτροπο Σπάρτης

(ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, 12-9-1831, ἀντ., συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 41 ἔγγραφο τῆς 13-9-1831, τὸ ὁποῖο συνημμένο στὸ ὑπ' ἀρ. 556 τῆς 14-9-1831)

Εἰς Ἀλμυρὸν 12 Τοβρίου 1831.

Κύριε ἔκτακτε ἐπίτροπε!

Ἐνχαρίστως ἔλαβον, Κύριε, τὸ χθεσινόν σας ἔγγραφον, εὐχαρίστως βλέπω τὰ ἐμψυχώνοντα τοὺς Σπαρτιάτας εὐγενῆ αἰσθήματα, ἀξια τοῦ δποίου φέρουν ἐνδόξουν δνόματος.

Ἡ Ρωσσία δὲν θέλει λείψει ἐπιδαψιλεύουσα τὴν πρόνοιάν της

εἰς τοὺς ἀξιοσυμπαθῆτους Ἑλληνας, νὰ διαφυλάττῃ τοὺς φιλησύχους πολίτας ἀπὸ τὰ σκάνδαλα τῶν κακοτρόπων.

Ίδου ἡ ἐν Ἀλμυρῷ φωλεά των κατετροπωμένη, καὶ τὸ παράδειγμα τοῦτο ὃς φέρῃ εἰς νοῦν τοὺς παρασυρθέντας Συμπολίτας των.

“Αν διευθύνεσθε πρὸς τὰ ἔδω ἀμμέσως θέλω ἔχει τὴν εὐχαρίστησιν νὰ σᾶς ἴδω καὶ νὰ συνεννοηθῶμεν περὶ τῆς τελείας ἐπιστροφῆς τῆς ἡσυχίας εἰς τὴν Σπάρτην.

Μένω μὲ ἔξαιρετον ὑπόληψιν πρὸς ὑμᾶς.

Πρὸς τὸν Κ. Ἀναγνωστόπουλον
ἔκτ(ακτον) ἐπίτροπον Σπάρτης.

δ Ἀντιναύαρχος
J. Ρικόρδ¹

‘Αρ. 7

‘Αναφορὰ τοῦ Διοικητῆ Καλαμάτας πρὸς τὴν Κυβέρνησην

(ΓΑΚ, Γεν. Γραμμ., φακ. 276, ἀρ. 986, 15-9-1831, πρωτ.)

Πρὸς τὴν Σεβαστὴν Κυβέρνησιν·

‘Απὸ διδόμενα τινὰ τὰ ὅποια παρουσιάζονται ἐκ μέρους τῶν Γάλλων εἰς Καλαμάταν, φαίνεται ὅτι αὐτοὶ ὑπερασπίζονται κατά τινα τρόπον τὸ μέρος τῶν Ἀνταρτῶν εἰς τοὺς δρόποιούς καὶ δίδουν πολλὰς ὑποσχέσεις. Τοῦτο συμπεραίνεται καὶ ἀπὸ ἄλλα πολλὰ φαινόμενα, ώς καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν δεικνύουν ἀξιοκατηγόρητον συμπάθειαν εἰς αὐτούς. ἄλλ’ δ, τι μᾶλλον ἀποκαθιστᾶ πιθανοτέραν τὴν ὑπόνοιαν τοῦ ὅτι αὐτοὶ λαμβάνουν τὸ μέρος τῶν ἀνταρτῶν εἶναι, διότι παρατηρεῖ τὶς αὐτοὺς προσπαθοῦντας νὰ καταπνίξωσι τὸ αἴσθημα τοῦ πατριωτισμοῦ καὶ τοῦ ὑπὲρ τῶν καθεστώτων ζήλου τῶν κατοίκων αὐτῆς τῆς πόλεως. ‘Εκ τῶν δρόποιων τινὲς ἐπειδὴ ἡθέλησαν νὰ ἐναντιωθῶσιν εἰς δσας ἀναιδῶς ἔξεφραττον κατὰ τῆς Σ. Κυβερνήσεως ὕβρεις οἱ ‘Υδραῖοι, προσεκλήθησαν παρὰ τοῦ Ἀρχηγοῦ Γάλλου, δστις ἀφοῦ τοὺς δνείδισε διὰ τὰς δρόποιας ἔκαμον ἀντιλογίας εἰς τοὺς ‘Υδραίους, τοὺς ἐφοβέρισεν, ὅτι ἐὰν τοῦ λοιποῦ προφέρωσι τι κατὰ τῆς ἀνταρτίας, θέλει φυλακισθῶσι παρ’ αὐτοῦ ἐφ’ ὅρου ζωῆς των. ‘Εκ τούτου πολλοὶ τῶν αὐτῶν κατοίκων ἀναγκάζονται νὰ παραιτῶσι τὰς ἐστίας των, καὶ νὰ καταφύγωσιν ἐνταῦθα πανοικί, δπου τοὐλάχιστον δὲν προστίθεται σιμὰ εἰς τὰς δυστυχίας των, καὶ ἡ δυστυχία τοῦ ν’ ἀκούωσι περιゅβριζομένην τὴν πατρικὴν Κυβέρνησίν των. Καθόσον λέγεται ώς βέβαιον, ‘Ημβρίκιον Γαλλικὸν μετέφερεν ἀπὸ Καλαμάταν εἰς Κορώνην μέρος ‘Υδραίων, καὶ οἱ τρόποι οὓτοι τῶν Γάλλων ὑπὲρ τῶν ἀνταρτῶν, δίδουν ἀφορμὴν εἰς τοὺς δλίγονς δπαδοὺς τῶν ἀνταρτῶν, νὰ ἐπιμένωσιν εἰς τὴν κακίαν των,

1. Τὸ δρῦθο : P. Ricord.

ἐξακολουθοῦντες τὴν ἀξιοκατάκρητον διαγωγήν των, καθόσον ἀποβλέπει τὴν ἀνατροπὴν τῶν καθεστώτων. Μόλις ταῦτα οἱ εἰς Μικρομάνην καὶ Ἀνδροῦσαν συνομόθαι των, φαίνεται ὅτι ἀπενεκρώθησαν, καὶ ἔπαινσαν ἡδη ἀπὸ τοῦ νὰ παρουσιάζωσιν εἰς τὸ κοινόν, τὰ φθοροποιά των φρονήματα. Εἶναι δῆμος κίνδυνος μήπως ἐνθαρρυνθῶσι καὶ αὐτοί, καὶ ἄλλους διεγείρωσιν εἰς τὸ μέρος των, ὅταν θεωρῶσι τὰ Γαλλικὰ στρατεύματα διαμένοντα εἰσέτι εἰς Καλαμάταν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὑπολαμβάνουν ὅτι ὑπερασπίζονται.

Εἶναι ὑποψία ὅτι τὰ αὐτὰ στρατεύματα σκοπὸν ἔχουν νὰ διαμείνωσιν ἐπὶ πολὺ εἰς τὰ μέρη ταῦτα τῆς Μεσσηνίας, καὶ ὅχι ν' ἀναχωρήσωσιν ἐπειδὴ δι στρατηγός των φθάσας τὴν 13 τὸ ἐσπέρας εἰς Καλαμάταν, μετεκόμισεν εἰς τὸ ἐκεῖσε φρούριον ἔξι κανόνια, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπεσκέφθη τὰ στρατεύματά του. δλα σημεῖα πολυκαιρινῆς διαμονῆς εἰς αὐτὴν τὴν πόλιν. Εἶναι περιττὸν νὰ κάμω τὴν παρατήρησιν εἰς τὴν Σεβρ. Κυβέρνησιν, ὅτι μεγάλῃ δυσκολίᾳ ἀπαντᾶται εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὅσων ἀναγκαιοῦν διὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἀνταρσιῶν τῆς Μάνης, ἐν δσφ ἡ Καλαμάτα κατέχεται ἀπὸ τὰ Γαλλικὰ στρατεύματα, καὶ ταῦτα διότι οἱ ἀντάρται νομίζοντες ὅτι ὑπερασπίζονται ἀπὸ αὐτά, πολλαπλασιάζουν τὰς προσπαθείας των, ἐπαπειλοῦν τοὺς ἡσύχους πολίτας, τοὺς δὲ ἀπλουστέρους δύνανται μὲ εὐκολίαν νὰ διεγείρωσι μὲ τὰ φρονήματά των.

Ο Κατζάκος εὑρίσκεται εἰς Δολοὺς χωρίον Σταυροπηγείου· μήτε οἱ κάτοικοι τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας, μήτε οἱ τῆς Σκαρδαμοῦλας θέλει τὸν κτυπήσουν, ἀνίσως καὶ δὲν ἰδοῦν στρατεύματα τῆς Κυβερνήσεως εἰς βοήθειάν των. ὅθεν εἶναι ἀνάγκη νὰ διαταχθῇ ὁ Γεν. Ἀρχηγὸς ὥστε νὰ στείλῃ ἐκεῖ ὅσην ἥθελεν ἐγκρίνει στρατιωτικὴν δύναμιν, διὰ νὰ συλληφθῇ ἢ καν νὰ φονευθῇ ὁ πρωταίτιος οὗτος τῆς δυστυχίας διοκλήρου πόλεως.

Ο Πρωτοσύγγελος Παγώνης, κατέφυγεν ἀπὸ τὸν φόβον του εἰς Μαντηνείαν χωρίον Σταυροπηγείου, ἔνθα δὲν παύει μόλις ταῦτα ἀπὸ τὰς συνηθισμένας ἀντενεργείας του· οἱ δὲ ἀδελφοὶ Ἡλίας καὶ Παναγιώτης Ρεμποῦ ὅχι μόνον ἀντενεργοῦν ἡδη ἀναφανδὸν εἰς Καλαμάταν, ἀλλὰ προσπαθοῦν καὶ ἄλλους νὰ διεγείρωσιν μὲ τὸ πνεύμα των, καὶ δὲν ἀπολείπουν γράφοντες συνεχῶς καὶ ἐνταῦθα καὶ ἀλλαχοῦ εἰς ὅσους γνωρίμους των.

Τὰ Ἐθν(ικὰ) πλοῖα ἀνεχώρησαν χθὲς διὰ Λιμένι, μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ καταστρέψουν τοὺς ἐκεῖσε πύργους τῶν ἀποστατῶν. εἰσέτι δὲν ἐλάβομεν εἰδῆσιν περὶ τοῦ τὶ ἔπραξαν.

Σήμερον δι Στρατηγὸς Γάλλος μετέβει ἀπὸ Καλαμάταν εἰς Φουρτζάλαν· δι σκοπὸς τῆς μεταβάσεως του ἐκεῖ, δὲν συμπεραίνω νὰ ἥτο ἄλλος, εἰμὴ διὰ νὰ περιεργασθῇ τὸ μέρος αὐτό, καὶ συγχρόνως νὰ ἴδῃ,

άνίσως καὶ παρουσιάζονται οἱ χωρικοὶ διὰ νὰ ζητήσωσι τὴν ὑπεράσπισίν του δι᾽ ὅσα ὑποφέρουν δεινὰ ἐκ μέρους τῶν Κυβερνητικῶν στρατευμάτων πιθανὸν νὰ ἀπέβλεπεν ὁ σκοπός του εἰς τὸ νὰ συνεργήσῃ νὰ τοῦ παρουσιάσωσιν ἀναφορὰν τινὰ τοῦ εἴδους τῆς τῶν δλίγων Καλαματιανῶν. πλὴν δὲν συναίβει οὐδὲν τῶν τοιούτων.

Σιμὰ εἰς ὅσα ἔξεθεσα ἀνωτέρω, δὲν ἡμπορῶ ν' ἀποσιωπήσω καὶ τὴν χρηματικὴν ἀνέχειαν, εἰς τὴν ὅποιαν εὑρίσκεται τὸ ταμεῖον τῆς Διοικήσεως, ἥτις ἐκτὸς τῶν καθημερινῶν ἔξοδων, τὰ ὅποια ἀπαιτουμένως πρέπει νὰ κάμῃ διὰ τροφὴν εἰς τὰ ἐνταῦθα στρατεύματα, ἀναγκάζεται ταυτοχρόνως νὰ δίδῃ εἰς αὐτὰ καὶ ἔξοικονομήσεις τινάς, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Γενικοῦ ἀρχηγοῦ, καὶ οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Δημογέροντας Καλαμάτας καὶ εἰς μερικοὺς ἄλλους συμπολίτας των, ἀπόρους ὄντας ὅλως δι᾽ ὅλου, δίδει ἡ Διοίκησις τὸν καθημερινόν των ἄρτον καὶ 40 λεπτὰ ἑκάστου προσκληθεῖσα εἰς τοῦτο ὠσαύτως παρὰ τοῦ ἰδίου Ἀρχηγοῦ. "Οθεν ἡ Σ. Κυβέρνησις πρέπει νὰ σπεύσῃ εἰς τὸ νὰ προφθάσῃ τὴν Διοίκησιν ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα χρήματα, διὰ νὰ μὴ φθάσῃ εἰς τελείαν ἀπορίαν καὶ μὴ δυναμένη νὰ ἔξοικονομῇ τὰ αὐτὰ στρατεύματα συμβῇ ἀπευκταῖον τι τοῦ ὅποιον αἱ συνέπειαι θέλουν εἶσθαι χαλεπόταται, Καὶ μένω εὐσεβάστως.

τῇ 15 Τοβρίου 1831

Ἐν Νησίῳ

‘Ο Διοικητὴς Καλαμ(άτας) καὶ Νησίου

[Τ. Σ.]

Ι. Τομπακάκης

Ἄρ. 8

‘Αναφορὰ τοῦ Διοικητῆ ‘Ανδρούσας πρὸς τὴν Κυβέρνηση

(ΓΑΚ, Γραμμ. Δ/σύνης, φακ. 114, ἀρ. 824, 19-9-1831, πρωτ.)

Ἐλληνικὴ Πολιτεία

Πρὸς τὴν Σεβαστὴν Κυβέρνησιν.

‘Ο Διοικητὴς

‘Ανδρούσης κλπ.

Αριθ. 824.

Οἱ ἐμφολεύοντες εἰς Νησὶ κακόβουλοι διὰ τῶν ἀπατηλῶν μέσων, διὰ τῆς ἀμαθείας τῶν κατοίκων, διὰ τῆς ἐλλείψεως μιᾶς κωμοπόλεως εἰς τὰς Ἐπαρχίας ταύτας, εἰς τὴν ὅποιαν συνερχόμενοι οἱ πολῖται ἥθελον συσκέπτονται τὰ συμφέροντά των, ἥδυνηθσαν ν' ἀποπλανήσωσι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Ἐπαρχίας Ἀνδρούσης καὶ ν' ἀφαιρέσωσιν ἀπ' αὐτὴν τὴν ὅποιαν ἡσυχίαν καὶ εὐνομίαν ἔχαιρετο. Πρώτιστος σκοπὸς αὐτῶν ἐστιάθη νὰ σύρωσι πρὸς τὸ μέρος των τὴν Ἐπαρχιακὴν Δημογε-

ροντίαν. Εὐκολοκατόρθωσαν τοῦτο, ἐπειδὴ ὁ Κυρ(ιο)ς Σπύρος Φραγκῖσκος μέλος τῆς Δημογεροντίας ἤτο μὲ τὰ φρονήματά των. "Ἐκτοτε αἱ διάφοροι ἐγκυκλιοὶ τῆς Σεβαστῆς Κυβερνήσεως, καὶ αἱ νουθεσίαι τῆς Διοικήσεως δὲν ἐκοινοποιοῦντο παρὰ τῆς Δημογεροντίας πρὸς τοὺς κατοίκους. Κηρύττοντες τέλος πάντων μονοδέκατον καὶ ἄλλα παρόμοια ὁ Κυρ(ιο)ς Σπύρος Φραγκῖσκος προδιέθεσε διὰ ραδιούργων καὶ ἀνόμων πράξεων νὰ ἐκλεχθῇ πληρεξούσιος τῆς Ἐπαρχίας. Ἡ Διοίκησις ὅμως ἀπῆκτησε καὶ δὲν ἐπέτυχεν ὁ Κυρ(ιο)ς Φραγκῖσκος τῶν σκοπῶν του. Προδιατεθειμένοι δύντες τοιουτωτρόπως οἱ Ἐπαρχιακοὶ Δημογέροντες, ἀμα ἥκουσαν τὴν εἰς Καλαμάταν εἰσβολὴν τῶν ἀνταρτῶν, ἔσπευσαν συνελθόντες καὶ προσκαλοῦντες τινὰς ἄλλους νὰ γράψωσι πρὸς τὴν Συνταγματικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Σπάρτης.

"Ο ἀξιοσημείωτος τρόπος καθ' ὃν ἔγραψαν πρὸς τὴν Συνταγματικὴν Επιτροπὴν καὶ τὸ εἰς ἀπόκρισιν ἀνάλογον ἔγραφον ἀποδεικνύουν τρανώτατα τὴν κατὰ δυστυχίαν συνεννόησιν τῶν Δημογερόντων. αὐτὰ ταῦτα τὰ δύο ἔγγραφα περικλείονται ὑπὸ Στοι(χεῖο) Α' καὶ Β' πρὸς πληροφορίαν τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως.

Μολονότι οἱ Δημογέροντες καὶ λοιποὶ μετεμελήθησαν διὰ τὴν αθέμητον πρᾶξιν των, καὶ καταγίνονται νὰ συνθέσωσιν ἀναφορὰν ἐκ μέρους τῆς Ἐπαρχίας ὅλης διὰ ν' ἀποδοκιμάσωσι καὶ ἀκυρόσωσι τὰς πράξεις των, μολοντοῦτο διὰ νὰ ἴδωσιν οἱ πολῖται ὅτι δὲν μνέσκουν ἀτιμώρηται τοιαῦται πράξεις προβάλλομεν εἰς τὴν Σεβ. Κυβέρνησιν ν' ἀντικατασταθῶσιν ἄλλοι ἀντὶ τῶν ἐνεστώτων Ἐπαρχιακῶν Δημογερόντων.

"Ἐπιστήσας ὁ Διοικητὴς ἐντογώτερον τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν διαγωγὴν τῶν πολιτῶν καὶ ὑπαλλήλων, ἐπαρατήρησεν εἰς τὰς πράξεις τοῦ Ἀστυνόμου τῶν Ἐπαρχιῶν τούτων ἀδράνειαν ὡς πρὸς τὰς περιστάσεις μεγίστην καὶ ἀμέλειαν, εἰς δὲ τὸν Ἀρχηγὸν τῆς ἐνταῦθα Πολιτικῆς Φρουρᾶς ἀπείθειαν, βίαν καὶ κατάχρησιν ὥστε προφασιζόμενος τὴν ἔλλειψιν τῶν μισθῶν του ἐπροσπάθησε νὰ ἐμποδίσῃ τὰ πράγματα τοῦ Διοικητοῦ, ἀλλ' ἀπέτυχεν.

Εἰς τοιαύτην κατάστασιν πραγμάτων ὑποπτευθεὶς ὁ Διοικητὴς κατὰ τοῦ Ἀστυνόμου τὸν ἔπαυσε, καὶ ἀντικατέστησε προσωρινῶς εἰς τὴν θέσιν του τὸν Ὑπαστυνόμον Ἐμπλακίκων Κυρ(ιο)ν Ἰωαν. Λυκάκην. Ἀνεφέραμεν πρὸς τὸν Γεν. Ἀρχηγὸν τῆς Π. Π. Φρουρᾶς διὰ ν' ἀποβληθῇ ὁ Πολιτάρχης καὶ κατὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Γεν. Ἀρχηγοῦ θέλομεν ἀποτανθῇ εἰς τὸν Γεν. Ἀρχηγὸν τῶν Πελοποννησιακῶν δπλων, ἐπιμένοντες ν' ἀποβληθῇ ὁ Πολιτάρχης ἐπειδὴ καὶ ἀν ὑποτεθῇ ὅτι συνεννοημένος δὲν ἥτον ἐπέφερεν ὅμως βίαν καὶ κατάχρησιν ὥστε ἐβίαζε πολλοὺς πολίτας ν' ἀγανακτῶσι, καὶ ἔδειξε κακίαν καὶ ἀνικανότητα εἰς τοιαύτας κρισίμους περιστάσεις. Περὶ τούτων τῶν δύο, Ἀστυνόμου δη-

λαδὴ καὶ Πολιτάρχου, ἐπομένως θέλομεν λάβει πληροφορίας διὰ νὰ τὰς ἀναφέρωμεν εἰς τήν Σεβ. Κυβέρνησιν.

Ο Κυρ(ιο)ς Παναγιώτης Παππατζόνης ἀλησμονῶν τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιείκειαν τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως, παραβλέπων τάς προτροπὰς τῆς Διοικήσεως διὰ τῶν ὁποίων ἐπροσπαθοῦσε νὰ τὸν ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν εὐθεῖαν ὅδὸν καὶ μὴ συλλογιζόμενος ἄλλο εἰμὴ τίνι τρόπῳ νὰ συντελέσῃ εἰς ἀπώλειαν τοῦ ἔθνους του δὲν ἔλειψεν, ὅταν τῷ ἐπαρουσιάζετο εὐκαιρία, νὰ πράττῃ κατὰ τὰ διανοήματά του. Ἐπροσπάθησε διὰ τῆς ἀπάτης νὰ ἐπιτύχῃ τὴν πληρεξουσιότητα τῶν Ἐμπλακίκων, ἀλλ’ οἱ Ἐπαρχιῶται του γινώσκοντες τὸν χαρακτῆρά του δὲν τῷ τὴν ἀπέδωκαν. Μὴ δυνηθεὶς διὰ τῆς ἀπάτης καὶ ἄλλων μέσων, μετεχειρίσθη τὴν βίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἡναγκασεν δλίγα τινα ἄτομα νὰ ὑπογράψωσιν εἰς ἐν γεγραμμένον ὑπ’ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου πληρεξούσιον. Μετὰ ταῦτα διευθύνθη διὰ τὴν "Υδραν ἀλλ’ ἀπεβιβάσθη ἐκ νέου εἰς Καλαμάταν μετὰ τῶν ἄλλων ὅπου τώρα διαμένει. Οἱ πρῶτοι ὑπογράψαντες εἰς αὐτὸ τὸ πληρεξούσιον ἐπετάχυνον νὰ παρουσιάσωσι τὴν ἐσώκλειστον ὑπὸ Στοιχ. Γ’ ἀναφορὰν πρὸς ἀθώωσίν των. Εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν δὲν δυνάμεθα ν’ ἀποσιωπήσωμεν τὴν σταθερότητα καὶ χαρακτῆρα τινῶν προκριτοδημογερόντων τῆς Επαρχίας Ἐμπλακίκων οἵτινες μ’ ὅλας τὰς ἀπειλὰς καὶ βίαν δὲν ἥθελησαν νὰ ὑπογράψωσιν,

Οἱ προκριτοδημογέροντες τῆς Μίκρομάνης φοβηθέντες ἔγραψαν πρὸς τὴν Συνταγ(ματικήν) Ἐπιτροπήν, ἀλλὰ δὲν ὑπέγραψεν οὐδεὶς εἰς τὸ ἔγγραφον. μολοντοῦτο ἐτοιμάζονται ν’ ἀναφερθῶσι καὶ ἀποκηρύξωσι αὐτὸ τὸ ἔγγραφον. Εἰς αὐτὸ τοῦτο καταγίνονται καὶ δύο ἡ τρία ἄλλα χωρία οἱ κάτοικοι τῶν ὁποίων φοβηθέντες ἔγραψαν εἰς τὴν Ἐπιτροπήν.

Ἀναφέροντες ταῦτα χρεωστοῦμεν νὰ προσθέσωμεν διτὶ ἡ τάξις ἐπανελήφθη, καὶ διτὶ ἡ ἡσυχία κυριεύει εἰς ταύτας τὰς Επαρχίας.

τὴν 19ην Σεπτεμβρίου 1831.

Ἄνδρούσα

Ο Διοικητής

[Τ. Σ]

Σ. Σεραφεὶμ